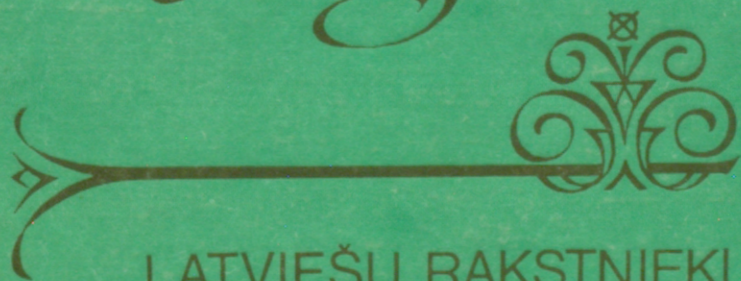

*Dies saulīte
atkal
trīskrāsaina*

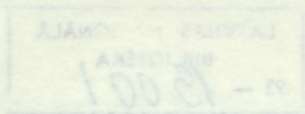

LATVIEŠU RAKSTNIEKI
UN PUBLICISTI
PAR
DZIESMU SVĒTKIEM
GADU RITUMĀ

0304082136

~~93-13.001~~

N M-2
11712

N

DIES SAULĪTE
ATKAL TRĪSKRĀSAINA...

Latviešu rakstnieki un publicisti
par dziesmu svētkiem gadu ritumā

*Sakārtojuši Reinis Ādmidiņš
un Arnolds Auziņš*

Izdevniecība «SOL VITA»

Rīgā 1993

LATVIJAS NĀCIONĀLĀ

BIBLIOTĒKA

93 -

13001

DIES SAULĪTE
ATKAL TRIKĀSAINA

Latviešu rakstnieki un publicisti
par daudziem svētkiem gadu ritumā

Saukums "Dies Saulīte"
un "Atkal Trikāšaina"

Mākslinieks *Kārlis Goldmanis*

Atbildīgā par izdevumu *Veronika Lāce*

Korporācijas **AMADA**

© Izdevniecība **SOL VITA**

Reģistrācijas apliecība Nr. 2-0714. Formāts 60×84 1/16.
Augstspiedums. Pasūtījuma Nr. 92. Iespiests VU «Poligrāfijs» 4. cehā, Rīgā, Akas ielā 5/7. Līgumcena.

Plūdons

TEV MŪŽAM DZĪVOT, LATVIJA

Tev mūžam dzīvot, Latvija,
Kā saulei, kas mirdz debess klajā!
Tu — jauna zvaigzne zvaigznājā,
Kas nule uzlekusi tajā.

Tev mūžam dzīvot, Latvija,
Kā jūrai, kas tev šalc pie kājām!
Pats Dievs sensenis svētija
Se tavas āres mums par mājām.

Tev mūžam dzīvot, Latvija,
Kā jūrai lepmi, saulei cēli!
Tu — mūsu māte dārgaja,
Mēs — tavi uzticamie dēli..

Tev dzīvojot mūžam, Latvija,
Tu — tēvzeme mums Dieva dotā!
Lai latvju tauta apvienotā
Aug spēkā, slavā, daiļumā!...

Mēs kopjam savu tēvu valodu:

- 1) to savā starpā runādami;
- 2) gramatiku dziļāk iztīrādami;
- 3) latviešu literatūru uzcītīgi lasīdami;
- 4) latviešu rakstus apgādādami un savā starpā pārsprīzdami;
- 5) latviskas dziesmas mācīdamies un dziedādami.

(«Kopotī raksti» I, 1937. g. 588. lpp.)

NO DZIESMU SVĒTKU VĒSTURES

1864. gadā Juris Neikens Dikļos sarīkoja pirmos kopējos Dziesmu svētkus, kuros piedalījās koristi no astoņām apkārtējām draudzēm. Rūjeniešu korim jau toreiz bija savs karogs.

Gadu vēlāk J. Neikens noorganizēja dziesmu svētkus Matīšos, bet 1866. gadā — Rūjienā, bet to rīkotāji saķīlidojušies. Tomēr Neikens tradīciju turpinājis un Dikļos katru gadu rīkojis bērnu svētkus ar dziedāšanu.

* * *

Kāpēc nevarētu būt Dziesmu svētki? Patiešām: Dziesmu svētki! Dziesmu svētki vien, bez dievvārdiem. Pulcēšanās balsu vienībai, saskanīgam priekam, kopu mērķim.

Viņš jau nu to pie sevis nojauta, Par jaukas dziesmas lielo vērti viņš domāja jau toreiz, jaunībā, kad rakstīja:

Līdz tumšā, baigā laikā ļauns liktens uzmācās,
Un tautasdziesmu rota kā zagta nozudās,
Tad cēlās mēmais pietuks un kurla muļķība,
Un meļu slepens niknums un ģeķu lielība.
Kā saldu malku tauta šīs nāves zāles dzer,
Un lūpas — it kā kautas — vairs dziesmās neatver.

Lūpas ir jāatver, domas ir jāatver, acis ir jāatver, mutes ir jāatver. Ak, netrici, netrici, sirds, laimīgās jausmās, priecāties vēl par agru. Tad klausieties un dzirdiet, tā es, Juris Neikens, jums saku: pirmos Dziesmu svētkus sasauksim. Dikļos!

Dziesma ar vienu roku paņem sirdi sauļā kā aizpļautu irbi un ar otru to maigi glauda. Jau toreiz, pēc Cimzes semināra beigšanas, viņi pulkā staigāja apkārt pa visu Vidzemi, dziedādami dziesmas uz četrām balsīm. Svētdienās, agrā rīta stundā, ienāca «Kānadžos», ar dziesmu pamodināja tēvu un māti. Mātei klausoties uznāca raudiens.

(No Zigmunda Skujiņa stāsta
«Neikens iet uz Roperbeķiem»)

Jānis Kalniņš

KALNA KAIBENI

(Fragments)

Kronvalds ieradies Vecpiebalgā ne vien Līgo svētku, bet vēl lielāka tautas dzīves mirkļa priekšvakarā: pēc dažām dienām Rīgā notiek latviešu Pirmie vispārīgie dziedāšanas svētki. Lielā steigā piebaldzēni tikai paspēj savam jaunajam skolotājam sapost tautisku apģērbu, lai viņš varētu kopā ar dziedātājiem svinīgā pacilātībā doties uz Rīgu.

Piebaldzēniem ir laimējies, gluži neticami laimējies, jo tieši viņu jaunais skolotājs šiem lielajiem svētkiem piešķir īpašu tautiskas jūsmas mirdzumu. Kronvalda Atis ir gan ieradies uz dzīvošanu un strādāšanu Piebalgā, bet ar Dziedāšanas svētkiem itin kā ienāk visā tautā, stājas tās vidū.

Arī Matīsam tās Rīgā ir brīnumainas dienas. Balss viņam nav, viņš nav dziedātāju korī, bet viņš rauga būt klāt, kur vien šais dienās Rīgā kaut kas tautas vispārības labā tiek strādāts. Droši vien kādā rakstienā viņš vēlāk apcerēs svētkos pieredzēto un piedzīvoto. To savādo, pacilājošo sajūsmu, kāda ir pārņēmusi tuvus un tālus tēvzemes novadus jau kopš brīža, kad avīzes ziņoja, ka Rīgas Latviešu biedrība saņēmusi no valdīšanas atļauju Dziedāšanas svētku rīkošanai. Vārdus tukši netērējot, ikviens nākamo svētku dalībnieks kopš tā laika ir dzīvojis noskaņā, ka aizsākts kopdarbs, uz ko tautiskā sūtība ir itin kā gaidīt gaidījusi. Bija vajadzīgs šis iekustinājums, kaut tikai kā vēsmas pūtiens, lai šī sajūsmība izšautos kā spoža liesma, par kādu jau agrāk dziedāts kādā svētku dziesmā:

Spīdi, spīdi, gaiša liesma,
Tēvzemes mīlība!

Tēvu zemes mīlība — šais dienās tā jāaplicina, kopā nākot, kopā pulcējoties, sirdij ar sirdi sasilstot kopīgā dziesmā. Vēlāk par to Matīss raksta:

«Kur pastāvēja jau iekārtotas dziedāšanas biedrības, tur pieteikšanas nosprieda uz vietas; kur korī atradās tā kā iesnau-
dušies jeb atdzisuši, tur nāca steidzīgi jauna dzīvības straume
un aicināja uz biedrošanās atjaunojumu; izcēlās un pat sastā-
dijās pavisam jauni kori — vai nu tikai šim gadījumam, vai
uz palikšanu joprojām. Koru vadoņi, lai gan bezmaz visi bū-
dami skolotāji, baznīcas ērģelnieki un mirušu apstāvētāji, ne-
jutās noguruši, strādāja ik svētdienas līdz vēlam vakaram,
svētku dziesmas mācot. Dziedātāji un dziedātājas nebaidījās
no grūtībām, staigājot pat garus ceļus, kad arī lai pirmdienu
rītos jāstājas pie nedēļas darbiem pat vai bez acu salikšanas.
Dziedātāju vecāki, kas, arī paši savās jaunības dienās pa mui-
žu gaitām iedami, nepazinuši šādas jaukas un cēlas censības,
ne tikvien neliedza dēliem un meilām staigāt pašiem jauniem
gaismas un dvēseles jaukuma ceļiem, bet labprāt to viņiem
novēlēja, savā garā nojauzdami līdz, ka pēcnākamiem sāks
plaši atvērties vārti uz apgaismības augstumiem. Sirdis pildī-
jās ar neizsakāmi jauku cerības bagātību.»

Rīgā šais dienās no daudziem Latvijas novadiem pirmo
reizi ir kopā arāju kārtā, latvieši, ko pretniecības puse jopro-
jām negrib atzīt par tautu.

Lielo svētku atklāšanas brīdī runā Rīgas Latviešu biedrības
priekšnieks Jānis Baumanis. Kad viņš dziedātājiem novēlējis
labas sekmes, atskan Baltijas skolotāju semināra audzēkņu kora
sveicinājums ar dziesmu, kas plašākas auditorijas priekšā skan
pirmo reizi:

— Dievs, svētī Latviju,
Mūs' dārgo tēviju,
Svētī jel Latviju,
Ak, svētī jel to! ...

Tā ir tautas rīta stunda, kad šī dziesma tiek dziedāta, rīta
stunda, kurai priekšā liela, saules pilna diena.

Runā Dziedāšanas svētku komisijas priekšnieks Rihards
Tomsons: tagad pēc gadu simteņiem pienācis laiks, kad vi-
dzemnieki ar kurzemniekiem vienojušies kopā tautas svētkos,
nebūdami šķirti nedz caur upēm, nedz robežām. Ir pulcējušies
tautas dēli un meitas no tuvām un tālām vietām, no visādām
dzīves kārtām un ar dažādiem dzīves un mācību stāvokļiem,
lai bez kārtu starpības svinētu kopā lielos dziedāšanas svētkus,
kā senatnē svinēja Līgo svētkus. Šie jaunie svētki gaiši lieci-

nās par latviešu tautas cenšanos pēc apgaismības un izglītības rotām.

Tas pats semināristu koris nodzied:

— Lai dzīvo augsti Latvija!

Vai šais dienās Rīgā ieradušies tikai dziedātāji? Vai šeit sevi nepieteic un neapliecina pati Latvija, tās tauta, kas kopš tāliem gadsimtiem dzīvo sirmās Daugavas krastos?

Bet nākamās dienas vakarā garīgajā koncertā, pēc tam, kad ievadījuma ērģeļu skaņas noklusušas, vīru koris dzied svinīgā pacilātībā:

— Dievs Kungs ir mūsu stiprā pils,
Kur bēdās varam tverties,
Augsts palīgs, kas mūs nepievils,
Pie kā mēs varam ķerties!

Sis korālis šais gados ir kļuvis itin kā par iekšējas spītības pilnu cīnīšanas dziesmu, to dzied latviešu dziedātāju kori daudzās svētku reizēs. Un allaž jo īpašā spēkā skan trešais pants:

— Lai ir to vellu gan cik daudz,
Kas mūs šķiet visai parīt,
Mēs tomēr esam Dieva draudz',
Mums nekā nevar darīt!

Kad koncerts Doma baznīcā beidzies, svētku rīkotājiem šķiet: grūtākajam nu ir jau pāri. Koncerts izskanēja pārlicinošā spēkā un skaistumā, liecinādams par dziedātāju krietnām spējām un prašanu.

Tāpēc jo liksmākā pacilātībā rit svētku mielasts ar viesu simtiem: ir paveikts darbs, kas sirdī vieš lepnumu. Skan apsveicinājumi, tiek teiktas galda runas, plaukšķināts bez gala, savu piekrišanu apliecinot, un nevienam pat prātā nevar ienākt, ka kādā brīdī cauri svētku namam izskries itin kā viesulis, itin kā palu ūdeņu nevaldāmā pārgalvība.

Bet tomēr tā notiek — neviena negaidīti un neiedomāti, un vaininieks ir jaunais piebaldzēns Kronvalda Atis. Viņš pēc gariem gadiem svešniecībā beidzot ir savas tautas vidū, un tāpēc nav jābrīnās, ka šai vakarā spēj būt bez bēdu pārgalvīgs un aizrautīgs. Tautas aizstāvis un tautai svešādu domu soģis.

Kādā brīdī runā Jānis Cimze, Valkas skolotāju semināra direktors, pilna auguma, cienīga izskata virs, kam mūžs direktora amatā pagājis, stingri bijānot savus vāciskos priekšniekus — tik ļoti, ka pat savā ģimenē viņš baidās runāt latviski, jo, ja to dara izglītots cilvēks, tad tā tiek uzskatīta par skaidru dumpniecību pret vācu pusi.

Jānis Cimze runā par rītdienas koncertā dziedamo dziesmu «Rīga dimd», kurai viņš pats apdarinājis melodiju. Latviešu tautu viņš pielīdzina šai dziesmā minētajai māsaī, kurai treji bāleliņi kaļ pūru: viens no šiem bāleliņiem ir vācu skolas, otrs — Baltijas muižniecība, trešais — Rīgas pilsēta. Tāpēc māsa šodien var savu bagātīgo pūru parādīt — pulcēties kopā šais skaistajos Dziedāšanas svētkos.

Kad Jānis Cimze beidz, noskan it pieklājīgi aplausi, vakars var turpināties.

Bet negaidīti ir kājās cēlies Kronvalda Atis, un visu acis paveras turp — kas noticis? Kronvalds runā, acis viņam liesmot liesmo, un viņa vārdi sprēgāt sprēgā, līdzīgi dzirkstelēm no šķīļama krama. Cienijamais Cimzes kungs šeit ir nepareizi vācu skolām piešķīris to nopelnu, ka tagad Rīga dimd no latviešu dziesmām! Jo vācu skolas pastāv jau ilgu laiku, bet tās nav izaudzējušas nevienus tādus svētkus kā šie. Istaī gods šai reizē piekrīt latviešu mātēm, kas izaudzējušas tautas dēlus un tautas meitas; šis gods piekrīt Rīgas Latviešu biedrībai, kas šos dēlus un meitas kopā aicinājusi, bet pāri visam šis nopelns pienākas latviešu tautas garam, ko katrs bērns iezīdis no mātes krūtīm un saņēmis ar pirmām vārdū skaņām no mātes lūpām — ne svešā, bet savas tautas valodā. Šis tautas gars ir bijis tik varens un spēcīgs, ka pat seši verdzības gadsimti nav varējuši to pavisam nospiest. Šis nemirstīgais tautas gars tagad sāk no jauna dzīvot latviešu sirdīs un ir pats īstenākais sapulcinātājs uz šiem diženajiem svētkiem. Vācu skolām šeit nav ne mazākā nopelna.

Kad Kronvalds beidz, svētku telpās izlaužas spējas gavīles. Vēlāk Matīss par to raksta:

«Šī runa bij lielam, uz pārplūšanu pilnam dzirnavu ezeram pavasarī pārrāvusi valā brīvslūžas, kur nu gāzās ūdens spēks nevaldāms lejup, raudams visu sev līdzā, kas sastopams ceļā, un nevaicādams nenieka par to, ko šāds straujuma spēks padara šim vai tam. Tādām pavasara plūdu straujumam nu līdzinājās tās sajūsmu gavīles, kas sacēlās pie galda viesiem zālē. Viņas negribēja pat aprimt un cēlās pārpārim no jauna. Jā-

šaubās, vai jel kad kāda runa tur ir sacēlusi lielāku sajūsmību. Tā nu tautības jūtu krājumam bij Kronvalds parāvis vaļā ceļu.»

Vai šīs bija jūtas, kas tikai svētku vakara zālē radušās? Nē, tās bija ilgi krājušās zemdegas, kas tagad ar kopīgu pārgalvības spēku izlauzās no dziļumiem atklātībā.

«Tā bija uguns, ielaista sausā līdumā, kas tik gaidījis, lai var izšaut tēvijas mīlestības liesmu redzamā un nenoslāpējamā veidā.»

Kaut vienam vajag piecelties un skaļi pateikt patiesības vārdus, kad visapkārt ir beztiesības un bailības radīts pieklājības klusums. Kronvalda Atis to ir izdarījis, un tā ir augstākā rota lielajām tautas svētku dienām.

RIGA DIMD

Vakar ir tie sengaidītie vispārīgi dziedāšanas svētki atklāti. Jau no paša rīta sāka dziedātāji un pa daļai arī klausītāji no malū malām sarasties — gan ar damfkuģiem, gan dzelzceļiem, gan pa citiem ceļiem. Pie dziedātāju apsveicināšanas Latviešu biedrības namā bij 43 dziedātāju kori ar 1035 dziedātājiem sannaķuši, no kuriem 863 vīrieši un 172 sievietes. Atklāšanas un apsveicināšanas runas turēja: no Latviešu biedrības puses — viņas priekšnieks J. Baumaņa kungs un no dziedāšanas svētku komitejas puses priekšsēdētājs R Tomsona kungs. Pa starpām dziedāja Rīgas semināristu koris — K. Baumaņa «Latvju himnu», A. Beruta «Lai dzīvo augstu Latvija!» un F. Mīlbrehta «Lai dziesmu gars iepriecina mūs!» Dažas latviešu jaunkundzes pasniedza dziedāšanas svētkiem jaunu karogu, kas mūsu acīm stāda priekšā apakš ozola upurēdamu vaideloti, un kundzes dāvāja svētku diriģentiem H. Ziles un J. Bētiņa kungiem greznus taktsižļus.

(«Baltijas Vēstnesis»
1873. g. 27. jūnijā)

UZ LATVIJAS VISPĀRIGIEM DZIESMU SVĒTKIEM 1873.

(Fragments)

Nāciet, dziedātāju pulki,
 Kas tur dzied aiz Lielupes,
 Brīva, krietna gara tulki,
 Surp no straujās Salacas!
 Kur vien latvju mēle rodas,
 Krūtis brīvās jušanās,
 Tik lai vienā korī dodas
 Vienoties iekš brālības!

Katru, kas ir godam strādājs
 Tautas saiti stiprināt,
 Kas ir, sviedrus liedams, gādājs
 Brāļu laimi dibināt,
 Lai mēs apkampt, bučot traucam,
 Sird' ar sirdi sienoties,
 Lai nu tūkstoš balsis saucam:
 «Sveiks, kas godam cīnījies!»

Andrejs Pumpurs

LATVIESU UZVARA

Visas zinības un mākslas varam no citām tautām aizņemt, jo tās ir vispārīgas, dziesmas ne mūžam nē — tās ir katras tautas sevišķs īpašums. Kur paliktu mēs, latvieši, ja mums nebūtu tautasdziesmu? Vai mēs būtu Rīgā Latviešu dziedāšanas svētkus svētījuši, ja nebūtu dziedātas tautasdziesmas? Vai nebūtu mūs citi izsmējuši, ja tik vien svešus darbus ar latviskiem vārdiem būtu skandinājuši? Vai ar tiem būtu varējuši

Rīgā lepoties? Ne mūžam! Tie jau Rīgai sen bija pazīstami vēl lielākā daiļumā. Bet kad koši jo koši atskanēja «Līgo!», jā, tad ieskatam bija jāsaka: «Tie ir latvieši.» Un kāds spēks bija šiem «Līgo!» Ko Imanta nespēja ar daudziem tūkstošiem karavīriem, to iespēja tagad viens karogs ar ozola zaru. Latvieši iegāja Rīgā. Urrā! Līgo, tu esi uzvarējis!

1873. g.

Antons Austriņš

PIE KOKLETĀJA KAPA

Ar ziedu zariem nāk meitenes, meitenes,
Tavu drupušo, tavu drupušo kokli vīt,
Ar dziesmām vīri un jaunekļi iet raudzīt,
Tavs gars kur mīt.
Caur dziesmām ziedos
Kūp altaris,
Šalc birze pakalnā,
Kur koklētāja trūdi dus,
Grimst tauta lūgšanā.
Caur dziesmām ziedos
Kūp altaris,
Šalc birze pakalnā,
Kur Palestīnas rozes zied,
Tur dvēsele tava,
Tad dvēsele tava caur pasauli iet,
Caur pasauli iet.

Jurjānu Andrejs

SLAVEJOT UN PEĻOT

Otrie dziedāšanas svētki liecināja, ka latvieši septiņos gados dziedāšanas mākslā lielu soli uz priekšu spēruši. Svētki būtu vēl labāk izdevušies, ja komitejai būtu laimējies dabūt lielu orķestri, ar ko dziesmas pavadīt. Ja orķestris ieradīs ti-

kai maršus, polku un citus darbus spēlēt, tad nav jābrīnās, ka daudz aplamu skaņu bij dzirdams un orķestris arvien dziedātājiem pakal palika. Reizē diriģēja divi diriģenti — viens kori, otrs orķestri, jo Pabsta kungs bij partitūru ietaisījis bez dziedamajām balsīm un par šo nepilnīgu darbu tomēr paģērēja 250 rubļus ar piedraudējumu, ja uz vietas nesamaksāšot, tad visas notis tūlīt sadedzināšot. Neskatoties uz visiem tādiem nepilnīgumiem, koncerti izdevās no dziedātāju puses tā, ka to labāk nevar vēlēties.

Bij aizgrābjošs skats, visus dziedātājus uz tribīnes nostājušos redzot. Tribīne ar dziedātājiem izlikās kā pakalne, kur tautas zeltenītes, jaunekļi, vīri un sirmgalvji sapulcējušies svētkus svinēt, un diriģents bija savā katedrā it kā Krīvs pie ziedokļa, lejā upesmalā rokas pacēlis.

Svētku mājas akustika bij tik teicama, un attālākā stūrītī visu varēja sadzirdēt, un pat tiem nebija jāsūdzas, kas pie bufetes sēdēja, par ko svētku mājas cēlājam Baumanim gods pieņākas.

(«Baltijas Vēstnesis»
1880. g. 1. jūlijs)

DZIESMU KARĀ

A. Še jau vairāk nedzird kā tik dažus iekļiedzienus. Nezinu, par ko mēs savus pusrubļus esam maksājuši.

N. Visa vaina — neapdomīga svētku ēkas uzcelšana. Uzņēmē tik garu māju un dziedātāju tribīni taisa galā. Kā lai nu otrā galā sadzird? Ja es būtu vadījis būves darbus, es būtu uzcēlis dziedātāju tribīni pašā vidū un klausītāju beņķus visapkārt.

A. Vēl labāk būtu bijis, ja dziedātājus nostādītu uz Zilā kalna, Vidzemes vidū. No turienes mēs visi tos būtu dzirdējuši, nevadzētu ne uz Rīgu braukt, ne velti tērēties šinī dārgā laikā.

GATAVOJOTIES 3. VISPĀRĒJIEM DZIESMU SVĒTKIEM

Koris trešo Vasarsvētku dienu Griezes parkā dziedāja daudz četrbalsīgu dziesmu. Mācītāja kungs deva dziedātājiem 40 pudeles alus priekš atspirdzināšanās, lai balsis jo skaļāk skanētu, un Daubaru dzimtkungs par augstas laimes uzdzie-

dāšanu 12 pudeles. Tikai tas sasīvināja, ka koristi dziedāja par vecām meitām, kas padzivojušām zeltenītēm dusmas sacēla, jo vecu meitu pie mums ir Dieva svētība. Tai pašā dienā Iecavas krastā bija gadatirgus, caur to tiklab dziedātājiem, kā arī publikai iznāca daža nepatīkšana. Kāds, kas Iecavā bija labi piezīdies, iestājās dziedātāju vidū un iesāka nepatīkamu runu turēt, proti, ka pasaule esot nabadzīga un brandvīns ļoti dārgs un tamdēļ neesot tik liksma dzīve kā vecos laikos.

(«Latviešu Avīzes»
1887. g. 24. jūnijs)

APDZIEDĀŠANAS DZIESMAS III VISPĀRĪGIEM
LATVIESU DZIESMU SVĒTKIEM

(Fragments)

Dziesmiņ', mana kā dziedāta,
Tā man kauniņ' nedarīja;
Sāda, tāda valodiņa,
Tā man dara lielu kaunu.

* * *

Mūsu seni tēvs, māmiņa
Dziesmu pūru pielocīja;
Sveši ļaudis izkaisīja,
Pašu bērni salasīja.

* * *

Svētkos dziesmu rādijām,
Sveši ļaudis brīnījās:
Kur tik dižs, kur tik daiļš
Latvju tautas dziesmu pūrs.

* * *

Pieci vīri, seši zirgi
Dziesmu pūru nepavilka;
To darīja vecmāmiņas,
To diženi tautas dēli.

* * *

Rīga, Rīga, skaista, skaista,
Kas to skaistu darināja?
Latvju tautas dziesmu svētki,
Tie to skaistu darināja.

* * *

Gana plaša dziesmu sēta, —
Pustrešas pūra vietas;
Gana plaša, gana augsta,
Dziesmu skaņas neietilpa;

Dziesmu skaņas ārā plūda
Pāri visai Latvijai;
Pāri visai Latvijai.

* * *

Latva dimd, Latva dimd,
Kas to Latvu dimdināja?
Latvai kala zelta kroni
Dēli, meitas dziedādami.

* * *

Ceļaties, miega latvji,
Trešu reizi gaiļi dzied;
Kurš šoreiz necēlās,
Mūžam putriets palikās.

* * *

Kas tur spīd, kas tur viz
Svētku sētas dibenā?
Mūsu tautas koša rota —
Dziedātājas zeltenītes.

* * *

Gan pazinu to meitiņu,
Kura liela dziedātāja;
Sārti vaigi, zilas acis,
Šķiltiņ šķīla valodiņu.

* * *

Lūko, brāli, līgaviņu,
Lūko labu dziedātāju;
Lūko labu dziedātāju,
Tā tikusi darbiņos.

* * *

Plēties, Rīga, plēties, Rīga,
Saņem savu viesu barus;
Lieli ceļi, mazi ceļi,
Visi Rīgā satecēja.

* * *

Viesi, viesi še esam,
Ne jau paši saimenieki, —
Dos dieviņš citu reizi,
Tad mēs būsīm saimenieki.

* * *

Kas mums, viesiem, mīli dara,
To mēs skaisti apdziedam;
Kas viesiem gauži dara,
Suni, kaķi lamājam.

* * *

Plūcaties, avīzītes,
Jums tas dara lielu prieku:
Nabadziņi lasītāji
Gauži raud lasīdami.

* * *

Veci ļaudis brīnījās:
Gāguļkarš, bābu karš?
Baltais vecis karā gāja,
Trijas bābas līdzī veda:
Māsa brēca, Līze ķērca;
«Mama'» muti plakšķināja.

* * *

Mūsu ļaužu vedējiņi
Kā mēreni muiženieki;
Citam bija vācu drēbes,
Citam vācu valodiņa;
Kam nebija vācu drēbes,
Tam bij vācu valodiņ'.

* * *

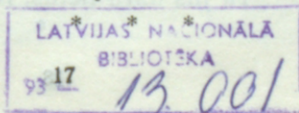
Domājām, gādājām,
Ko tās dara, kumisijas?
Viena ēda, otra dzēra,
Trešā lēca lecamo;

* * *

Dziedamā kumisija
Citiem līdzī nedziedāja,
Savrup vien nosēdās,
Līksmi izsadziedājās.

* * *

Ak, tie mūsu rīkulīši,
Kumisiju locekliši!
Svīstin svīda, pūstin pūta,
Praku līpas lecināja.

Bantēs skrēja, kurpes šļūca;
Pataisat platu ceļu;
Pataisat platu ceļu, —
Atrūc viena kumisija.

* * *

Visi ļaudis skaisti dzied,
Rīkuliši nedziedāja;
Kāda joda tiem dziedāt?
«Sēdēdami» nosvīduši.

* * *

Dila, dila, pampa, pampa.
Kas dila, kas pampa?
Dziedātājiem maki dila,
Rīkulišiem pampin pampa.

* * *

Lai bij labi, kam bij labi,
«Baravežiem», tiem bij labi:
Tie varēja pabaudīt
No visām blodiņām;
Kamēr citi skaisti dzied,
«Baraveži» laizījās.

* * *

Ko jūs, bērni, lielāties
Ar tiem dižiem dziesmu svētkiem;
Māmuliņa izrīkoja,
Sevim naudu pelnīdama.

* * *

Derīgs priekšnieks, derīgs priekšnieks,
Tas mums labi noderēja;
Visu tīri pataisīja,
Pats aizgāja tālu ceļu.

* * *

Guli, guli, māmuliņe,
Tavi darbi padarīti;
Sulains tavu mantu valda,
Kaimiņš kopa kumēdiņus.

* * *

Kam jūs, kungi, vainojat
Garzābakus, pelēķīšus?
Pelēķīšu sūrā vara —
Tā jūs dara lielus, resnus.

* * *

Dziedātāji gauži raud,
Visu dienu kājās stāv;
Kas vainīgs? Pats vainīgs,
Kam jums nau koka kājas.

* * *

Dziedātāji bēdājās,
Kur dēties starpbrīžos;
Debess velve, plaša velve,
Zem tās visi dēsaties.

* * *

Maksājiet, sveši ļaudis,
Manu skaistu dziedājumu;
Jums bij labi klausīties,
Kā es skaisti padziedāju.

* * *

KLEJOJOSIE MELDIŅI

Meldijas staigā pa pasauli kā nepiekusuši ceļotāji. Viņas pārlec pār upēm un jūrām, satikdamās ar citām meldijām. Ievērojot cilvēku interesi par visu svešo, dažāda meldija pelnrušķe nāk lielā godā. Bieži gadās, ka meldija pārvērtusies aizceļo atpakaļ uz tēviju, kur to kā svešinieci uzņem ar godu. Arī iekšpusē meldijas satiekas. No danču grīdas tās pāriet bērnu istabā no koncerta nama uz laukiem, pie plāvējiem. No teātra, no ceļiem un ielām tās nokļūst baznīcās un otrādi. Dažāda meldija līdzinās mūžīgam žīdam, kas nemirstīgs. Daži mel-diju motīvi ir gadu simteņiem veci. Tautas meldijas cēlušās no komponistiem. Tās skraida apkārt kā odi. Kam ir griba, tas var pieņemt vajadzīgo. Operā «Figaro kāzas» ir kāda meldija, kas pie arābiem bijusi pazīstama jau 600 gadu.

(«Dienas Lapa»
1894. g. 14. jūnijs)

Z. MAURIŅAS ATMIŅAS PAR JĀZEPU VITOLU

no autobiogrāfiskās grāmatas «Trimdas traģika».

Man jāsaka runa Jāzepa Vītola piemiņas vakarā. Viņš mira 28. aprīlī Lībekā. 85 gadu vecumā. Ja ir dioniska un apolloniska māksla, tad Vītols pieder pēdējai. Izlīdzināts līdzsvars, klasiska disciplīna, formāla tīrība. Viņa mūzika pēc savas būtības tuva dainu pasaulei.

Te, Upsalā, nav dabūjama neviena vienīga viņa kompozīcija. Nevienš nevar man viņa mūziku nospēlēt. Manas sarunas ar viņu, manas viņam veltītās atmiņas, kā visi mani manuskripti, izkaisīti kaut kur Rīgā. Pieverot acis, izslēdzos no ār pasaules, mēģinu uzburt sevī viņa mīlo tēlu un viņa mūziku. Nevaru atcerēties runu, ko esmu teikusi Rīgā viņa astoņdesmitā gada dienā, bet skaidri redzu, kā viņš, par spīti savam vecumam, katram gratulantam par godu piecēlās, spieda roku, teikdams kādu laipnu vārdu.

Viņš piederēja personībām, kas dzimušas sešdesmitajos gados un kas apvienoja sevī latviešu, vācu un krievu kultūras laimīgo simbiozi. Jāzeps Vītols, mūsu mūzikas patriarhs, līdz vīra gadiem lāgā neprata latviski! Viņa vecāki bija latvieši, bet ap gadsimta maiņu izglītotās latviešu aprindas runāja vāciski. Arī viņa skolas izglītība bija vāciska, un savas mūzikas studijas viņš absolvēja Pēterpilī. Būdams Krievijas galvaspilsētā, viņš studēja kopā ar apdāvinātākajiem tautiešiem un Pēterpilī atguva un apguva savu tēvu valodu. Sava skolotāja Rimska-Korsakova ietekmē viņš jau konservatorijas laikā sāka pētīt latviešu tautasdziesmu tekstus un melodijas. Septiņpadsmit gadu vecumā viņš ieradās Krievijas galvaspilsētā un tur nodzīvoja — kā students un mācību spēks — trīsdesmit astoņus gadus. Jaundibinātajā Pēterpils konservatorijā viņu godāja kā izcilu personību. Rimskis-Korsakovs mēdza rakstīt piezīmes par saviem skolniekiem, un par Jāzepu Vitolu lasāma atbilde: «Šavdabīgs, laikam tādēļ, ka latvietis.» Kad slavenais Antons Rubiņšteins dzirdēja Vītola d-moll sonāti, viņš jautāja jaunajam komponistam: «Kā dai nācijai jūs īstenībā piederat? Kā

jūs neesat nedz krievs, nedz vācietis, to dzird no jūsu mūzikas.»

Ar divdesmit trim gadiem Jāzeps Vītols pabeidza konservatoriju ar augstākajām atzīmēm un pēc dažiem gadiem kļuva par tās mācību spēku. Neviens nemēģināja viņu rusificēt, vide respektēja ne tikai viņa īpatnību, bet to cildināja un mudināja kopt.

Viens no viņa slavenākajiem skolniekiem ir Aleksandrs Glazunovs, kas saistīja klasisko formu ar krieviskiem motīviem.

Par spīti atzinībai un godājumiem no krievu puses, viņš 1918. gadā, nodibinoties latviešu brīvvalstij, pārcēlās uz Rīgu, lai, pārvarot milzums grūtību, nodibinātu latviešu operu un Konservatoriju. Arī te Vitolu dievināja viņa skolnieki, mūzikas speciālisti viņu atzina un augsti vērtēja: bet mūsmāju šovinisti pārmeta meistaram viņa plašumu, kas varbūt bija vērtīgākais viņā. Vitolam pārmeta, ka viņš trīsdesmitajos gados uz Rīgu aicinājis pārāk daudz ārzemju mūziķu. Šaursirdis neieskatīja, cik svarīgi bija uzturēt spēkā mūsu pilsētas vecās, universālās tradīcijas! 1945. gadā, kad boļševiki par jaunu okupēja Latviju, astoņdesmitdivgadīgais Vītols pameta savu brīnumaini iekārtoto dzīvokli ar visām grāmatām un notīm un devās trimdā ar tūkstošiem citu latviešu, kaut gan viņam personīgi kā mūsu mūzikas krīvam nedraudēja nekādas briesmas. Viņš nepiederēja nekādai politiskai partijai, bet izšķirējā brīdī viņš nostājās apspiesto pusē, tādā kārtā demonstrēdams pret apspiedējiem, pret tirāniem, kuru labvēlību viņš būtu iemantojis un nodrošinājis arniecīgāko pirksta mājienu.

Viņa personības etoss mudināja viņu doties bēgļu gaitās, tumsā, neziņā, ticībā, ka Gaismas pils atkal augšām celsies.

Esmu apmeklējusi viņa koncertus, esmu bijusi viešņa viņa Rīgas un lauku mājās, kur viesā dēļ tika darbs pārtraukts un katrā dienas laikā galds klāts, un es viņu arī sastapu trimdā, Detmoldā. Viņš bija nogāzies no augstas galotnes. Visur, kā Pēterpilī, tā Rīgā, viņš bija meistars, grata, bet Vācijā viņš pēkšņi bija kļuvis par svešu, vecu vīru, kam ar milzumu pūļu vajadzēja izcīnīt vājpiena glāzi. Nelielā istabiņā uz pašlīnietā nošu papīra viņš rakstīja savas dziesmas pēc atmiņas. Par viņu gādāja un rūpējās viņa sieva Annija, pazīstamā, brīnumjaukā dziedātāja, ko viņš bija apprecējis vēlos gados un kas līdzinājās viņam kā māsa.

Arī nožēlojamos apstākļos viņš saglabāja suverenitāti. Apkārtnes nabadzība viņu maz ietekmēja, viņš visur un vienmēr bija tas pats vecais Jāzeps Vītols. Viņš bija vidēja auguma, plečģis ar savu lielo, balto kaklasaiti, ar smalku, ieslīpu degu-

nu, Pēterpils aristokrāta stāja — šarmants tērztājs. Viņa la-
koniskie izteicieni Rīgā bija gājuši no mutes mutē. Viņam
bija tas garīgums un tā asprātība, kas rodas, sajaucoties da-
žādu kultūru garšvielām. Reiz operā, sēžot viņa ložā, tika
spēlēta hipermoderna mūzika. Es jautāju: «Ko jūs teiksīt?»
Viņš mierīgi atbildēja: «Esmu tiešām ziņkārīgs, kas tālāk no-
tiks, šis lāga komponists jau pašā sākumā visas pogas atpo-
gājis.»

Viņš nebija tikai latviešu klasiskās mūzikas pārstāvis,
bet labākās latvietības simbols vispār; tās latvietības, kas nav
iemūrējama klētī un pirtī, bet savu īpatnību tik stipri apzinās,
ka savas dvēseles logus atver uz visām debesu pusēm, nebai-
doties caurvējā pazaudēt savu paša balsi.

Viņš nepazīna nedz krievu, nedz vācu naidu, arī ne tais ga-
dos, kad naidis un pašdievināšana piederēja labajam tonim.
Viņš nicināja katra veida uzpūtību, un vislaunākā viņam likās
pusizglīto augstprātība.

Latviskais elements viņā bija liriska dziesmainība, sīkstā
izturība, kūtrības, dikdienības nicinājums, spēja rotalājoties
pabeigt vissmagāko darbu. Visu savu augu mūžu viņš izpildī-
ja visatbildīgākos pienākumus, bet vienmēr viņam bija diezgan
laika, netrūka garīgu spēku komponēšanai. Pirmlatviska bija
viņa mīlestība uz visu, kas bija vienkāršs kā bites kāres si-
metriskā likumība un balts kā jūrmalas smiltis. Latviskai au-
sij viņa vārdam ir simboliska nozīme: vītols dainās ir koks, kurā
sakāpušas visas dziesmas.

Vācisks viņš bija sadzīves sfērā, savā pedantiskajā kārtī-
bas apziņā, savā akurātībā jau rokrakstā un vēstuļu atbildē-
šanā, laipnā pateicībā par mazām dāvanām un bijībā pret
ģēniju veikumiem. Viens no viņa mīlākajiem izteicieniem: «Kas
nemīl vīnu, sievu un dziesmu, tas visu mūžu paliek ģekis.»

Krieviskais bija viņa plašais vēriens visās lietās, piemē-
ram, dzeramnaudas svaidīšana. Samaksājot lēsi, viņš parasti
atstāja uz galda izdoto sīknaudu. Krieviska bija viņa pārmērī-
gā tējas dzeršana. Rīgā stāstīja, ka viņš dzerot divdesmit
glāzes tējas dienā. Viņš nepārtraukti smēķēja, nenicināja arī
Bakha dāvanas. Bet viņa veselība netika sagrauta, un neviens
nebija viņu redzējis piedzērušos. Viņš prata labāku benedikti-
nieti atšķirt no sliktāka, bet neapsmādēja arī krievu vodku. Es
vēl dzirdu, ka viņš, tukšojot piekto vai sesto glāzīti, teica: «Tā
pa istam vodku prot dzerēt tikai krievs. Te pie mums, rietumos,
vodkas ziņā visi ir diletanti. Krievs vodku dzer visos svētku
gadījumos, vakarā pēc darba un svētdienās. Sis padzēriens at-

vieglina zilo pirmdienu un aizskalo projām pārējo nedēļas dienu putekļus. Vodku pasniedz pusdienās, tā nedrīkst trūkt vakariņās. Un kam gan būtu dūša bez malka vodkas sākt jaunu dienu? Pie vodkas piederās zakuska, bet arī bez siļķes un desas tā ir labākais dzēriens. Vodka sekmē sagremošanu, vodka atviegļina sirdi. Vodku dzer bēdās, vodku dzer priekos.»

Darba disciplīna viņam bija pirmā vietā. Antikrieviska bija viņa netīksme pret lamāšanos un spļaudīšanos, viņa antipātija pret pārmērību un rupjību.

Viņš izlīdzināja sevī naidīgus pretstatus: latvisko, vācisko, krievisko: kā visos mūsu labākajos un apdāvinātākajos cilvēkos, šie pretstati viņā iedarbojās auglīgi. Viņa dzīves paklājā latviskais pavediens bija tikpat grods kā vāciskais vai krieviskais, neviens no tiem nebija ne krāsots vai mākslīgi savīts, viņa varenā personība visus tos saauda nedalāmā vienībā.

Viņš mira, neatstājot bērņus, bet vai visi tagadnes latviešu mūziķi vīra gados nav viņa bērņi? Kā mantojumu viņš atstāja kādus sešdesmit klavieru darbus, simt piecdesmit kora dziesmas, simtu solodziesmu un vienu oratoriju — «Jēzus Nācietē».

Viņa pamatdarbs ir divi simti latviešu tautasdziesmu harmonizāciju, kuras šaipus un viņpus dzelzs aizkara spēlē, izlīdzinot politiskās pretīšķības, samierinot tagadni, pagātņi un nākotni. Viņš bija ne tikai komponējis «Gaismas pili», viņš pats bija tāda Gaismas pils.

Varaidotis

NEIZDEVIES GODA MIELASTS

5. Latviešu vispārējo dziesmu svētku mielastam bija jāsākas pulksten deviņos vakarā. Pulkstenis rādīja jau pusvienpadsmit, bet gatavs vēl nebija it nekas, lai gan no kārtības komisijas vairāk reižu ar signālu palīdzību bija izteikts lūgums publikai atiet nost no uzstādītiem galdiem, lai ķelneri varētu svabadāk rīkoties. Bijuši nosēdušies daudzi tādi, kas agrāk nebija iegādājušies goda mielasta biļetes, bet gribējuši samaksāt pie galda. Beigu beigās neredzēja gandrīz vairs neviena sulaiņa. Stāstīja, ka tie sākuši streikot, gribēdami labāk strādāt gar daudzajām malu bufetēm, kur arī bija ļoti daudz publikas, tā kā nācies pat angažēt ekspresus par ķelneriem.

Nav brīnums, ka goda mielasta dalībnieku vidū, kuru bija ap 1800, daudzi tapa nepacietīgi un sāka pat trokšņot, dauzot ar nažiem un dakšīņām pie šķīvjiem, kas, protams, sacēla daudz nepatīkšanu svētku rīkotājiem.

Helmars Rudzītis

DZIESMA — TAUTAS VIENOTĀJA

Piektajos Dziesmu svētkos 1910. gadā piedalījās 82 kori ar 2300 dziedātājiem. Tāpat kā ceturtajos svētkos lietus lija bez mitēšanās. Tomēr tas nespēja kaitēt sajūsmai. Visi koncerti bija galīgi izpārdoti un daudziem nācās iet mājās, neiekļuvušiem svētku ēkā. Pateicības telegrammu par izteiktām padevības jūtām bija atsūtījis cars Nikolajs II. Kori bija labi sagatavoti, dziesmas skanēja braši un nemāksloti. Materiālā ziņā radās ap 500 rubļu liels atlikums.

Svētkus noslēdza balle — plašāka un jautrāka nekā agrāk. Tajā piedalījās vairāk nekā 6000 dejotāju.

6. svētkos latvju tauta atkal reiz būs vienota. Cik savādi, neparasti, pat neticami skan šis vārds mūsu partijas cīņu un nesaskaņu laikmetā. Dziesma ir bijusi tā, kas atkal vienojusi latvju tautu. Visos laikos dziesma bijusi tā, pie kuras latvietis grūtā brīdī meklējis patvērumu un apmierinājumu. Esi sveicināta, Dziesma!

DZIESMUVARA

Tas spēks, kas ziedus vaļā raisa,
No augstas gaismas zemē nāk.
Tā vara, kas mums sirdi raisa,
No dziesmām mostas varenāk.

Tā zobenam liek klusēt kaujā
Un kokļu stīgām atskanēt,
Tā aizraut var kā vētra strauja,
Un pekles spēkus uzvarēt.

Tā vara skumjas apklusina,
Kas mūsu sapņus krēslā tin,
Tā milestības vārdus zina
Un dziedrā priekā svētkus svin.

Tā zvaigžņu ceļus met mums pāri,
Liek sapņu putniem tālu skriet,
Tā garu nes kā zelta spāri,
Kur dievišķīgas rozes zied.

Tā dziesmu vara — Dievu vara,
Tā — mūsu liktens sens un svēts,
Tā — tautas vairogs sīvā karā,
Tā — līksmes sauciens nepārspēts.

DZIESMU GARS UN DZIESMU SPARS

(Dziesmu svētku virsdiriģents Pāvuls Jurjāns
laikraksta «Rīgas Ziņas» līdzstrādniekam 1926. g.)

Senāk dziedāja no visas krūts. Ar sirdi uztvēra dziesmu daiļumu, neiztīrējot, nesadrupinot viņas vijuma šķiedras, harmonisko un formas uzbūvi. Pati dziesma bija vienkārša, sirsnīga un atklāta kā labsirdīgs latvju zemkopja vaigs. Ganos iedams, tricināja Pulgošniša (ezers Ērgļu pagastā) krastus. Prieks bija neizsakāms, kad tēvs, vērodams manu dziņu uz dziedāšanu, ņēma līdzī uz otriem svētkiem. Dziesmu mīļotāja sirsnīga priecājās par visu majestātisko, apzinādamās sevi kā lielās dziedātāju saimes locekli, tā sakot, viena miesa un asinis. Trešajos svētkos es jau biju aktīvs dalībnieks. Ar brāļiem kopā sastādījām mežragu kvartetu. Spēlējām vairākas tautas melodijas brāļa Andreja harmonizējumā.

Jāuzsver, ka mūsu nelielā mūziķu saime strādāja ar vislielāko vienprātību, bez atlīdzības, un svētku dienām mecenātu netrūka.

Patīkamas atmiņas palikušas arī no 4. svētkiem, kad pirmo reizi uzstājās orķestri no provincēm un man jau vajadzēja tos kontrolēt. Toties 5. latvju dziesmu svētki vairs nebija visas tautas vienoti svētki. Sevišķi aizskaroši bija goda mielasta izjūkšana, jo sulaiņi tika sakūdiņi uz streiku, un dalībniekiem vajadzēja pašiem sevi apkalpot. Pilsonībā radās daudz sīku, personīgu interešu, un kopējā lieta cieta.

Par 6. svētkiem jāsaka — no mākslinieciskā viedokļa par svētību būtu paildzināt sagatavošanas laiku. Tāpat kuplākā skaitā būtu vēlamas mūsu dižākās tautmeldijas, kuras izbrīvē vislabāk pieietamas un tuvākas visiem korjiem. Tagad grūtās dziesmas veiks tikai neliels pulks dziedātāju. Viens, kas mums ir vairāk par iepriekšējiem svētkiem — latvju dziesmas skanēs pirmo reizi brīvā Latvijā.

BEVERINAS DZIEDONIS

(Jāzeps Vitols komponējis 6. Latvju Vispārējiem Dziesmu svētkiem.
Koncerts — 1926. g. 19. jūnijā Esplanādē)

Beverinas staltā pilī Tāļivaldis valdīja,
Viņa slava tālu, tālu visā zemē izpaudās.
Igaunīši bāleliši naidu cēla Latvijā,
Viņa pilij virsū mēcās, skaudras bultas šaudīja.
Kara vētra, kara vētra pili gāzīs gruvekļos,
Ozolbungas, egļu vāles galvas skaldīs varoņiem.
Ai, ai, aijajā, galvas skaldīs varoņiem.
Augstu, augstu vaļā logā, vaļā logā
Vaidelotis parādās.
Sirmiemi matiemi, baltu bārdu, baltu bārdu,
Vaidu kokle rociņās, rociņās.
Strinkšķēja kokles, dziedāja vecais,
Igaunīem vāles iz rokām šļuka.
Nu vairs nerūca kara bungas,
Nu vairs nekviēca somu dūkas.
Dziesmu vairogs atsita bultas,
Dziesmu skaņa pārņēma troksni,
Dziesmu vara aizdzina karu,
Tautu izglāba dziesmu gars.

A. Grobiņa apģērbu nama Rīgā, Marijas ielā 19
reklāma «Dziesmu svētku vēstnesī» 1926. g.

Klāt vasara, un daba pilnā rotā,
Ko gaidi, cilvēk? Posies arī tu!
Bez tam drīz klāt ir dziesmu svētki,
Steidz nopirkt glītu uzvalku!
Bet lai tu tādu atrast spētu
Par cenu diezgan lētu
Un ilgi nemeklētu,
Tad ieteicu pirmklasīgu
Tev apģērbveikalu,
Kur bagātīgā krājumā
Visjaunāko fasonu gājumā
Ir glīti, izturīgi
Kungu un dāmu apģērbī.
Ja netīci, vismaz ej paskaties,
Pats personīgi pārliecinies:
Rīgā
pie Ā. Grobiņa
Marijas ielā Nr. 19.
Tur glītu uzvalku tu vari gūt
Un, tādu valkādams, laimīgs būt.

Roberts Vizbulis,
vecu tautasdziesmu dziedātājs

PIE DZINTARA JŪRAS

Gar visu jūrmalu jūs dzirdēsīt divdesmit piecus procentus valsts valodu, bet septiņdesmit piecus procentus visādus žargonus. Ne velti somu viesi jautāja: vai tad jūrmala vēl nav pievienota Latvijai? Toties mūsu solidākie latvieši runā latviski vācu kurortos. Dažam no kultūrfonda ielikts tāds «fundaments», ka viņam gribot negribot jābrauc uz ārzemēm paskatīties, kā kultūras zemēs ēd gurķus — vai ar nazi, vai ar dak-

šiņu, kādi suņi tagad modē — vai bezastainie, vai ar platiem purniem. Jābrauc paklausīties, kā Spānijā mušām un dunduriem balsis nostādītas, kā Vācijā desas ēd — ar vai bez ādas.

Kūrmājā vairs nedzird un neredz ne Hageli, ne Feitelbergu, simfonijas vietā dunduri. Bagātie brauc ar auto, nabagie nodarbojas ar knišu sišanu. No dziedoņiem jūrmalā neredz neviena. Vispārīgi — mākslas ziņā jūrmala ļoti trūcīga, varbūt ja nu sagaidīsim kādu karuseli jeb uz dibena braucamo labierīcību. Citādi nekas, sava iztikšana jau ir ...

1926. gada jūnijā

6. Latvju Vispārējos Dziesmu svētkos

Jānis Ezeriņš

DZIESMU MALIENA

Vai tu biji bāru zeme,
Ka tik daudzi dziesmu māki,
Ka tik skaņi dziedāt mīli
Kā neviena dziesmu zeme?

Visas tavas melnās bēdas
Pielijušas daiļu dziesmu,
Tā kā melni rudens viļņi
Pielijušas gaišu zvaigžņu.

Neapklusā tavas birzis,
Asinīs noplūzdamas,
Neaizsmok tavas upes,
Zem lediem gulēdamas.

Arnolds Klotiņš

ALFRĒDS KALNIŅŠ

(Fragments)

Rīgas Latviešu biedrības pīlāriem koris likās tikai tāds lietderīgs greznuma priekšmets, gandrīz kā labi kopts rikšotājs, ar ko patikami dižoties. Reprēzentācijai. Un diemžēl arī daži koristi tā saprata savu uzdevumu. Ne velti Šepskis joprojām kašķējās ar to biedrību, nekas tajā nebija mainījies, vismaz ne uz labu. Viņi neļāva mūzikas cilvēkiem pašiem rīkoties tā, kā mūzika to prasīja, bet allaž izbīdīja pirmajā vietā visādu kungošanas, veču komitejas, savstarpējas godu parādīšanas apsvērumus. Un kur vairojas pagodinājumi, tur godaprāts iet mazumā, — tā taču bija zināma lieta.

Pats sākums ar kori gan bija licies mājīgi jauks, it sevišķi skaistā iepazīšanās balle pagājušā gada janvārī. Pirmie mēģinājumi arī bija gājuši gludi, lai gan ne reizi vēl nebija nācies stāvēt dzīva kora priekšā. Bet tad pamazām... Nē, tās nebija parastās intrigas, kas ap diriģentu pašas no sevis bieži rodas lielā sieviešu pulka dēļ. Taisni sieviešu balsis, likās, piederēja jaunākajām un svaigākajām galviņām. Bet ņurdētāji bija veči ar sudraba pulkstenķēdēm pār vēderiem. Jo Kalniņš, lūk, pēc mēģinājuma tikpat klusi, kā nācis, nozūdot, nemaz nepasēdot pie alus, arī vizītes netaisot... Tā par labu diriģentu netikšot, vajagot sabiedriski darboties. Tiem debessmala gulēja vēl zemāk kā viņu biedrības pīlāriem. Tiem prātā nenāca, ka viņu alus anekdotes, atgremu domas un dižāšanās var kādu arī vispār neinteresēt.

Un galu galā, vai tad tas bija kāds darbs sabiedrības labā, ar kori drāzties, kur vien sauc, — uz bērēm, godiem un visādām urjavošanām? Nu labi, ja bez bērēm un goda mielas tiem nevarēja iztikt, tad vismaz citām reizēm vajadzēja ļaut kārtīgu repertuāru sagatavot. Bet kas notika, kad viņš ar kori pirmoreiz cēla priekšā Melngaiļa «Dievs, dod mūsu tēvu zemei» un pie viena bija sagatavojis arī Dārziņa «Mēness starus

stīgo»? Tas bija tajā slavenajā «muzikāli dramatiskajā suarejā», kā vizīgi stāvēja rakstīts uz sludinājumiem pagājušā gada martā. Priekšniecība ļāva manīt, ka šitāda programma nu neder, un viņa vārds tad pie tās arī nemaz nebija likts nodrukāt. Bet biedrības veču nepatiku toreiz Emīls acīgi uzķēra un kritikā par koncertu «Pēterburgas Avīzēs» izbīdīja Melngaiļa dziesmu pašā centrā un pamatīgi saslavēja, pats savējo, protams, aiz takta sajūtas nemaz nepieminēdams. Ai, kā vajadzēja toreiz kādam ņemt un uzrakstīt īsti vajadzīgos vārdus arī par Emīla dziesmu? Lai gan, — savā ziņā tas būtu lieki. Tie, kuri sēdēja siltās vietās un likās vadām latviešu mūzikas lietas, jau nevarēja Emīlu neatzīt, bet viņi aplam mīlēja iztopošus māksliniekus un juta, ka Dārziņš nu reiz nav viņu cilvēks. Konservatoriju nobeidzis, ideju pilns, pa Rīgu staigāja lepni, kā viņus neredzēdams. Tāds fantasts un maksimālists ar savu atklāto valodu varēja šiem politiķiem no kultūras sajaukt visus manevrus. Un klusais Kalniņš? ... Na, — gan jau redzēsim!

Arī uz tautisko mūzikā Emīls skatījās citādi, — ne par ko necieta iebraukto pliekano trallināšanu un gavilēšanu. Tā pati tauta, kas dzied «Ej, saulīte, drīz pie Dieva», nevar dziedāt no sirds «Pa kalniem un lejām», šādas gaviļes mums svešas. Tauta gaviļē, ja daudz, tad «reizi pār gadiņū», Līgas vakarā, bet tad tas skan drusku citādāk... Apmēram tā Emīls bija rakstījis savā, liekas, jau pašā pirmajā rakstiņā, vēl konservatorijas pēdējā gadā. Isti no tā arī vēl nevarēja tikt gudrs. Tikai skaidrs bija, ka ne gluži gatavas, ne akadēmiski gludas, bet pavisam citādas gan bija Emīla idejas par latvisku šolaiku nacionālu mūziku un arī par tautas dziesmu, nekā tās bija tā saucamo māmuļnieku pulkam.

No kora promejot, gribējās atstāt tai vietā Emīlu, viņš tomēr labāks diriģents un ar savu autoritāti varbūt būtu varējis ko liekt, ko lauzt, par labu griezt. Bet nē, Emīlu viņi neņēma, ievēlēja Pāvulu Jurjānu. Kalniņš savā laikā bija pieņemams, bet Dārziņš nē! Tātad viņš, tas Kalniņš, tiem šķita vairāk savs cilvēks? Klusāks, pieļāvīgāks? Nu, redzēsim...

Tās pašas biedrības Piekto dziesmusvētku komitejā nupat pavasarī ievēlēja viņus abus — to pašu svētku, kas bija nolikti uz nākamgada jūniju, bet par kuriem droši neviens nezina, vai vispār notiks. Toties, ko viņiem lika darīt?! Komponists Dārziņš lasīšot drukājamo nošu korektūras. Neko teikt, taisni piemērots darbs Emīla gaišajai galvai un sirgstošajām acīm! Un komponists Kalniņš sameklēšot drukātāju, kurš lētāk dru-

kāšot. Kā tad, viņš jau specializējies izdevēju meklēšanā, kopš tā pati biedrība noraidīja viņa solodziesmu izdošanu!

Līdz šai dienai viņš netika gudrs, kāpēc noraidīja tās astoņas dziesmiņas. Biedrības Mūzikas komisija izdodot tikai kordziesmas. Nav tiesa. Sagatavošanā bija arī solodziesmas, kas iznāks vēl šoruden. Vai viņa dziesmas nebija tautiskas? Laikam jau ne. Taisni aizpagājušā gada augustā, kad viņš pirmo reizi savas dziesmas iesniedza, Rudens koncertā Pāvuls ar Vitolu pie klavierēm pirmo reizi nodziedāja SKAN ZVANI. Dziesmu par nopeltu, noknābātu censoni, kam pie kapa dzied liekulīgus slavinājumus. Vai to kāda sīka dvēsele būtu uztvērusi kā mājienu, kā apvainojumu? Arī tādās dziesmās kā CEĻINIEKS un vēl citās nekāda tautiska mundruma nebija. Bet varbūt tās šķita vispār pārāk modernas? Varbūt. Taču Melngaiļa solodziesmas, ko Mūzikas komisija nupat izdos, nebija netik ar pliku roku ņemamas!

Tur cilvēks nevarēja tikt gudrs, varbūt pie visa tā klāt vēl bija arī veikalnieku netīrie pirksti. Skaidrs viņam bija gan tikdaudz, ka latviešu mūzikas pacelšanas lietā — vismaz tā, kā viņš to saprata, — Rīgā nekāda īsta atbalsta neatradis un tanī biedrībā viņš draugus nemeklēs. Bet no otras puses. Uzskāt karus pret špīseriem un naudasmaisiem, kā Emīls to grasījās darīt, arī nez vai bija tik ļoti no svara. Varbūt mūzikai nāktu par labu, ja nodotos tikai viņai, nekur citur nejaucoties, visas blakuslietas laižot pār galvu?

Paskatīsimies, kas notiks tagad dziesmusvētku kordziesmu konkursā, kam termiņš pēc pāris nedēļām. Tiem trim četriem jaunlatviešu dzejas tekstiem, ko viņš bija izvēlējis, vajadzētu būt pašā reizē, un kādēļ tos neņemt, ar tādiem taču bija uzrakstītas labākās Jurjānu Andreja un Vitola dziesmas! Bet gluži iebrauktās sliedēs viņš necentīsies turēties. Dažas dziesmas jau bija skicētas, tās Pērnavā mudīgi jāpabeidz un jāsūta uz Rīgu Jūlim Maderniekam, kurš skubināja piedalīties konkursā un nokārtos pārrakstīšanu ar svešu roku un iesūtišanu no dažādām adresēm. Pumpura IMANTA pie ekspertiem žēlastības neatradīs, jo bija uzsākta visai brīvi veidot un tā arī tiks pabeigta. To viņš skaidri zināja, un to vajadzēja pateikt arī Maderniekam, kurš lika pārāk lielas cerības uz konkursu un ļoti dzīvoja visam līdz. Jāraksta Jūlitim nekavējoties un arī par citām nošu lietām. Varbūt vēl iemest kartiņu Salacgrīva, kur uz britiņu piestāšot krastā. Lejā kajītē varēs uzrakstīt. Interesanti, kas pārsvarā bija tie pārējie braucēji, kuri tur pa leju trumpoja. Droši vien tirgotāji. Nu, tad jau viņš labi starp

tiem iederēsies. Jo Ēmīls, kurš savā radikālismā jau arī viņu klusībā uzskatīja par gluži lielu pilsoni, necieta pat viņa sārtošos vaigus un teica, ka taisni tāds sejs esot visiem priekšpilsētu pārtikas bodniekiem. Burkardam Dzenim bija žēlīgāks spriedums. Kalniņš izskatoties pēc Iekšrīgas manufaktūras veikalu komija...

Jānis Jaunsudrabiņš

VELTIJUMS ALFRĒDAM KALNIŅAM

Cieta klints ar laiku sadrūp pelnos,
Dimants dilst un dzelzi rūsa ēd,
Balti dievi vēršas melnos velnos,
Melni velni dievu vietās sēd.
Mainās mīla, mainās naida liesma, —
Jauna līgo mūžu mūžos dziesma.

1926. g.

Aleksandrs Vilnieks,
studentu kora «Dziesmuvara» dibinātājs

Starp katru dziesmu mēģinājumu mums valda Bābeles troksnis. Ja diriģents grib runāt, tad redz tikai lūpas kustam, bet sadzirdēt nevar nekā. Pat vēl ļaunāk — tiek iesākta dziesma, bet mēs vēl kārtojam personiskās lietas.

Dziesmuvaroši, kas mums var būt svarīgāks par dziesmu? Kā varam neredzēt diriģenta pacelto roku, viņa lūdzēja skatienus? Vai mēs to nesaprotam? Vai mēs nekā nejūtam?

Pierādīsim, ka mums ir gribasspēks! Klusēsim, kur ir jāklusē, un dziedāsim, kur jādzied! No visas sirds, ar visu būtni!

1930. g.

TAUTASDZIESMA

(Jēkaba Graubiņa apdare 7. Dziesmu svētkiem)

Trīcēj kalni, skanēj meži, aijā, skanēj meži,
Kad dziedāju, gavilēj.
Saka ļaudis dzirdēdami, aijā, dzirdēdami,
Lakstīgala skaisti dzied.
Auni kājas, lakstīgala, aijā, lakstīgala,
Dzīsim govis paganīt.
Es dziedāju ievājā, aijā, ievājā,
Tu gotiņas ganīdams.
Kas var mani aizrunāt, aijā, aizrunāt,
Kas var mani aizdziedāt?
Es jau biju to ļautiņu, aijā, to ļautiņu,
Runātāju, dziedātāj.
Dziedot dzimu, dziedot augu, aijā, dziedot augu,
Dziedot mūžu nodzīvoju.
Dziedot iesi, dvēselīte, aijā, dvēselīte,
Dieva dēlu dārziņā.

JAUNI PUIŠI — JAUNAS MEITAS

(Jēkaba Graubiņa apdare 7. Dziesmu svētkiem)

Miļā Laima, Dieva meita,
Nāc dziesmiņu darināt!
Teic dziesmiņu, dziedī pati
Par jauniem, par veciem.
Nāc dziesmiņu darināt
Par puīšiem, par meitām.
Melni alkšņi, balti bērzi
Cits pret citu locījās,
Cits uz citu raudzījās.

Šanāca, saskrēja, ļautiņi kopā,
Nu var cits citu langāties.

Mēs labi ļautiņi,
Jūs arī labi,
Nu mēs cits citu gānīsim.

Dziedat, meitas, ko gaidāti,
Vai jums rozes noziedēja?

Es dziedāju, man ziedēja
Deviņiem žuburiem.

Meitu dēli rozes zieds,
Meitu dēli magonīts.

Ko tu dziedī, tautu meita,
Kad nemāki gaviļēt.

Kad es sākšu gaviļēti,
No kokiem lapas birsi.

Puišu dēļi neziedēju
Ne nātriņa sētmalē.

Ko tu dziedī, tautu meita,
Kad nemāki gaviļēt?

Voldemārs Dambergs

MŪSU TAUTAS DZIEDĀTĀJI

Latviešu dziesmas melodijas uzbūves ziņā ir īpatnējas un atšķirīgas no citu tautu mūzikas. Mēs varam būt laimīgi, ka mums ir bijis tik labs un smālkjūtīgs dainu kārtotājs kā Krišjānis Barons. Ja pastāvētu dzejas akadēmija, teksti tiktu laboti un grozīti saskaņā ar akadēmijas nodibinātām tradīcijām. Diemžēl to pašu nevaram teikt par tautas mūziku. Kād jādzied korim vai mūzika tiek transponēta instrumentiem, noteicošais vārds pieder mūzikas akadēmijai — konservatorijai un tām tradīcijām, kas pašlaik valda. Bet valda pie mums krievu, vācu un Vakareiropas modernistu gars. Ja kristīgās ticības ietekme uz dainām ir pielīdzināma gandrīz nullei, tad tās pašas katoļu mūzikas iespaids uz mūsu tautas dziedātājiem izpaužas skaidri. Mūsu pašu latviskās mūzikas pamats, tautas dziesmu melnīgas ir dziļi īpatnējas un ļoti jaukas. Tas liecina, ka mūsu senčiem ir bijusi augsta mūzikas kultūra.

*(«Dziesmu Svētku Vēstnesis»
1931. gada jūnijā)*

Diriģents Emīls Melngailis:

Mūzika nav vieglai atpūtai pielīdzināma. Skaņotās sajūtas, daiļodamas dvēseli, iedarbojas labvēlīgi uz cilvēka raksturu. Dziesmusvētku uzdevums — rādīt tautai, cik viņas dvēsele ir cēla, augsta, atdot viņai pašāvēību pašai uz sevi.

Diriģents Teodors Kalniņš:

Dziesmu svētki — tautas jūsmas uzplūdi, uzliesmojums, kas brīdi paceļ un aiznes mūs no parastās ikdienības. Tā ir tautas garamantu parāde, kas rāda visplašāko un krāšņāko, kas dari-

nāts un veidots gadu gadiem mūsu dziesmas laukā. Dziesmu-svētki — tautas garīgo spēku un kultūras manifestācija, tautas gribasspēka, darba rosmes izpausme.

Komponists Jēkabs Graubiņš:

Ikdienas dzīvē un darbā tautas šķiras, novadi un dažādie slāņi neapjauš sevi kā tautu, neapzinās arī to spēku, kas viņā slēpjas. Dziesmu svētki liek tautai sevi sajust kā vienībai, kurai ir lielas garīgas mantas un kas ir liels spēks mērķu sa-sniegšanai. Dziesmu svētki ir kā tāda neitrāla joslā, kas ne-pieder nevienai šķirai un tomēr pieder visām šķirām kopā, kur var visi satikties un saprasties. Dziesmu svētki vajadzīgi arī tāpēc, lai atgādinātu visiem nogrupējumiem, ka mēs tomēr esam vienas tautas un vienas valsts locekļi.

(«Jaunākās Ziņas», 1931. g. jūnijs)

Diriģents Teodors Reiters:

Kad pirmo reizi sanāca Dziesmu svētki, tas bija augstākais un spilgtākais brīdis tautas atmodas laikmetā, kas nostiprināja tautas apziņu. Vēlākie Dziesmu svētki ir liela tautas gara vienības demonstrācija. Ārkārtīgi liela nozīme dziesmu svētkiem ir kā nacionālās vienības, tā estētiskā ziņā.

Komponists Jānis Zālītis:

Māksla dara tautu jaunu un laimīgu. Līdzšinējos dziesmu svētkos atspoguļojusies visa mūsu mūzikas mākslas pagātne. Jāiegūst vēl dziļāka gara brīvība, dziļāka daiļuma apziņa tautā, ciešāka nacionālā kopība, latvisks mirdzums. Dziesmu svētkiem jāraksta uz sava karoga padziļināti kultūras un dailes jēdzieni, jāsekmē to piepildījums dzīvē. Tad tauta būs jauna, diža, mūžīga.

Komponists Ādolfs Ābele:

Diriģenta uzdevums ir koncentrēt ne tikai visa kora dziedātāju uzmanību un domas, bet arī visu viņu fantāziju, visas

jūtas un visu pārlicību vienā vienīgā fokusā, lai rastos uguns. Šai ugunī ir burvība, kurai pretoties nav iespējams. Ar diriģentu vai dziedātāju izlikšanos nekad nebūs līdzēts. Patiešību!

(«Mūzikas apskats», 1936. g.)

Komponists Emīls Dārziņš:

Kora dziedāšana galu galā ir svarīgākais faktors tautas mākslas dzīvē, jo viņa spēj apvienot visas ļaužu šķiras,

Kārlis Skalbe

MAZĀS PIEZĪMES

DZIESMU SVĒTKIEM NĀKOT

Ausim kājas uz svētkiem, ausim baltas kājas!

Laiki ir grūti, bet tauta arvienu ir sapratusi arī svētdienas nozīmi.

Man prātā tās latviešu paaudzes, kas pēc grūtās darba nedēļas svētdienas rītos agrī āva kājas uz brāļu draudzes saiešanu un svētkiem, lai sirsnīgās runās un dziesmās darinātu sev zelta spieķi, jo tauta vispirmā kārtā meklēja sev garīgu atbalstu. Tur tika izkopta latviešu sirds kultūra, kura kā auglīgs slānis nogūlās mūsu gara dzīves pamatos un nākošās paaudzēs deva krāšņus ziedus.

Reliģiskās atmodas laiks ir pārdzīvots, bet arvienu pēc dažiem gadiem — agrāk vai vēlāk — atnāks visas tautas baltā svētdiena — dziesmu svētki.

Ko savā laikā darija brāļu draudze, to tagad daudz plašāk veic daudzie dziedāšanas kori visās mūsu zemes malās. Tie izkopj latvju sirds kultūru un sagatavo visā tautā vienotu auglīgu gara slāni, kurš dos ziedus vēl nākošās paaudzēs. Jo kultūra uzplaukst tikai tur, kur pa gadu desmitiem ir zeme sagatavota. Ne tie, kas šur tur kurn, ka šie svētki nākot pārāk bieži un prasot lielus izdevumus, bet tie, kas ar prieku atdodas dziesmu varai un spēj viņai ko ziedot, ir mūsu gaišākās nākotnes nesēji.

Strādnieki, kas ceļ baznīcu, daudz glītāk un rūpīgāk iemūrē viņā katru akmeni tāpēc, ka viņu vienkāršais darbs kalpo augstākam mērķim. Ja Latvija pa šiem gadiem ir kaut ko sasniegusi, tad tikai tādēļ, ka viņai ir bijusi šī augstākā mērķa apziņa. Dziesmu svētki arvienu no jauna tos nostāda mūsu acu priekšā.

Tauta vispirmā kārtā ir vienota garīgā celtne. Dziesmās mēs atkal atgūsim tautas vienību. Tautas kopības sajūta, kura

pie latviešiem arvienu ir bijusi diezgan vāja, vispilnīgāk izteicis dziesmās.

Pirmos dziesmu svētkos 1873. gadā latvieši pirmo reiz uzstājās kā vienota tauta. Līdz tam viņi bija tikai savu novadu ļaudis. Ja mēs arī tagad esam pārāk saskaldīti, tad tikai tādēļ, ka mūsu kopīgā garīgā celtne vēl nav diezgan stipra.

Tāpēc lai atskan mums dziesmu evaņģēlijs. Atkal no tūkstoš mutēm mēs gribam dzirdēt savu ticības apliecību:

«Šī zeme ir mūsu, šis pilsētas mūsu...»

Dziesmu svētkiem nākot, ir tā, it kā sausā un puteļainā dienā mēs tuvotos lielai, veldzējošai straumei, kura jau no tālienes spirdzinoši dvašo ceļā. Skepticisms un materiālisms mūs ir garīgi sadrupinājis. Mums visiem ir vajadzīga dzīva tautas gara veldze. Lai kādas nesaskaņas mums bijušas, dziesmas mūs visus sanesušas kopā.

Tautas acu priekšā, kura sanāks no visām Latvijas malām, lai atstājam savstarpējas ķildas un lūkojam atrast kopēju valodu. Šis acis mums jautās: «Vai jūs gribat būt kungi savā dzimtajā zemē? — Skaldīdamies jūs nekad par tiem nekļūsit. Ja gribat valdīt ar svešu ļaužu palīdzību, jūs nonāksit svešinieku kalpībā. Tauta no jums novērsīsies.»

Dziesmu svētki ir lielākais un cēlākais aicinājums uz tautas vienību.

Kārlis Skalbe

MAZAS PIEZIMES

LATVIJA AR DZIESMU VAIROGU

Jāņu laiks ir dziesmu laiks.

Dziesmu svētku gājienu ved pati daiļā vasara ar zelta lāpu rokā.

Tas ir gaišs ziedojuma gājiens.

Līgas kalnā, kur vasara paceļ savu mirdzošo lāpu, aizdedzinādama Jāņu ugunis, tautai ir jānodod ziedojums.

Dziesmas, ko tūkstoši dziedātāju kā spārnotu baložu pulkus pacilātām sirdīm palaida pret vasaras debesīm, būs ziedojums Latvijas 20 gadu jubilejai.

Atskatoties uz laimīgi nodzīvotiem savas brīvības gadiem, Latvija parādās dziesmu rotā. Viņa tic Ausekļa pravietīgiem vārdiem, ka «dziesmu vairogs atsit bultas».

Sais vārdos ir apslēpta dziļa gudrība, jo daiļumam iet līdzī kāds spēks, kas to sarga.

Dziesmās — tā lirikā, kā mūzikā — visbagātāk un pilnīgāk izveidojusies latvju daile.

Iesākot savu jubilejas gadu ar dziesmām, Latvija grib teikt, ka viņas centienu dziļākais saturs ir nacionālā kultūrā.

Svētku gājienā blakus latvjiem, vienādu domu apgarotī, brālīgi soļo igauņu un lietuvju kori.

Tas liecina, ka brīvība, šī debesu dāvana, ir nonākusi cieņīgās rokās, jo mazās tautas grib kalpot tikai miera un kultūras idejām.

Arī mēs zinām teiku par vara vīru, kas daudz gadu gulējis aprakts kalna dziļumā. Atmodināts viņš tautas dēlam pasniedz vara bruņas un iet līdzī cīņā. Brīvības uzvarai bija vajadzīgi ieroči. Bet aizmirsto varoņu tēlu ir cēlusi augšā latvju dzeja un dziesma.

Jāņu daina stāsta par meiteni, kas salīgojusi brālim sievu. Tas skan tik latviski. Atceroties grūtos neatkarības cīņu gadus, kad tauta bija pa daļai izklīdināta, bez kopēja mērķa un kopējas gribas, man dažu reizi liekas, ka arī mūsu brīvība ir sadziedāta. Saskaldītās un likteņa vētrās izsvaidītās tautas vienība toreiz bija tikai dziesmās. Ne organizācijas, kuras toreiz vēl bija jaunas un vājas, bet tie lielie dvēseles spēki, kuras atmodināja dziesmas, mūs no jauna saveda kopā. Patiesi lielu un dievišķu dāvanu Laima ir ielikusi latvieša šūpulī. Visdziļākos maldos, vistumšākā likteņa naktī viņš to nav pazaudējis.

Nekad tā nav skanējušas tautas dziesmas kā toreiz, kad latvji pa pulciņiem meklējās kopā, Latvijas neatkarības domu apgarotī.

Nāca prātā baigi vēstures brīži, kad pār Rīgu dārdēja bermontiešu lielgabali un pilsēta drebēja izbaļu tumsā. Bet, kad caur šo nakti dziedādams izgāja latvju kareivju pulks, tad visiem jau likās uzvara droša.

Lai šie dievišķie spēki neiesnaužas, lai tie ir arvienu modri un darbīgi, dziesmu svētki no jauna mūs aicina kopā.

Mēs nevaram turēties pretī daiļai dziesmu varai. Pat akmens veļas līdzī straumei, kura to nes. Ikkatra lāsīte grib būt kopējā straumē.

Lai ejam noklausīties dziesmu evaņģēliju.

Tur mūsu pagātnes skumjais stāsts, tur mūsu brīvās gavi-
les un drošais nacionālais ticības apliecinājums.

No pelēkām lauku sētām, no zaļām ganību norām, ko
ieslēdza kupli meži, slēpdami ganu meitas gavilejošo balsi,
latvju dziesma ir ilgojusies pēc saulaina plašuma, pāri loka-
niem mežu galiem tā ir atradusi ceļu uz plašu kultūras arēnu
un arī šinīs svētkos spīdoši apliecinās, ka latvji ir kultūras
tauta.

Mēs jau dzirdam, ka spirtgais dziesmu vējš, nākdams ar
plašo lauku elpu, ir ielauzies šaurās Rīgas ielās, izpurinādams
gadsimtu putekļus un valdoši piepildīdams tās latvju valodas
skaņām.

Bet tas aiznes arī lauka puķu smaržas un brīnišķu vieglu-
ma sajūtu dvēselei, jo ir dziesmas, kas nolist kā medus rasa,
ko vasarā atrod uz koku lapām un nezina, kā viņa tur nākusi...

Dziesmas dzied visi līdz. Iesim ar tām. Dziesmās ir izlidi-
nājums.

Marta Grimma

DZIESMU BRINUMS

Lielsais dziesmu brīnums, mani
Kalnos, mežos, klajumos!
Pasauls sirds kā miglu zvani
Debešos skan augstākos.
Visu aptver, visu valda
Dziesmu karaliene skaldi,
Ļaužu sirdis apburt prot.
Klausās putni, klausās zvēri,
Klausās cilvēks, mežs un lauks,
Klausās kalni, jūras vīri,
Kurp tos dziesmu brīnums sauks.
Zeltā mēness, zvaigznes baltās
Dzied gan soprānā, gan altā,
Nedzīvs akmens dzirdīgs kļūst,
Ko tu klusē, cilvēk dzīvais,
Kā tev izteikt, sirds ko jūt?
Ja bez dziesmām manim dzīvot,
Tad gan negribu es būt.
Dziesmu brīnišķīgā vara
Ļaužu sirdis cēlas dara,
Dieviem līdz tās paceļot.

Jānis Sudrabkalns

SESTIE VISPĀRĒJIE DZIESMU SVETKI

Tauta dziesmas dziedātāja,
Tauta darba darītāja, —
Dziesmu tautai, tai lai slava!
Darba tautai, tai lai slava!
Darba tauta, dziesmu tauta —
Darba dziesma dzied tev slavu!
Darbu darot, dziesmu dziedot,
Ceļas tautu pulciņā.

DARBS UN DZIESMA

Sestdienas rītā, tikko pāri septiņiem, logu pavēris, dzirdu dziedam Esplanādē. Mēģinājums. «Tad augšā kāps pilskalns iz senseniem laikiem, iz simtgadu miega caur dūmiem un tvaiķiem...» «Senatnes» vārdi un meldiju balsis. Kāds spēks un maigums! Dīvains, ielīksmojošs un aizraujošs nemiers uzvanda dvēseli. Ikdienas pilsēta, realitāte sašķīst un pagaist, paliek tikai skanoša Esplanādē. «Dies saulīte atkal trīskrāsaina: drīz zila, drīz zaļa, drīz sarkana...»

* * *

Mūzikas pamatos ir trīs fizioloģiski elementi, bet uz viņiem tā paceļas līdz visplašākai dvēselībai. Vai velti mūzikas loma civilizācijas vēsturē tik liela? Dziesma ir mūzikas priekšpulki. Dziesmas vara! Atceraties, ka Francijā 1795. gadā kādā revolucionārās valdības dekrētā Ružē de Lilam uzsvērts, ka viņa himna (Marseljēza) sagādājusi daudz uzvaru. Visos lielu pārvērtību, lielu darbu un notikumu laikos pāri ļaužu masām lidinājusies spārnota dziesma. Dziesmu svētkos mūs aizrauj vispirmā kārtā lielā mākslas un dzīves apvienība, tūkstošu cilvēku kopīgā rosme.

* * *

Darbs un dziesma. Rainis dzejā, kuru saskaņās ietvēris Alfrēds Kalniņš, sakausējis abus lielos spēkus, kas sākumā šķietas pretojamies. No darba, pāri darbam, uz jaunu darbu. Tālas ainas veras acīm, tik brīnumaini dziļas un tuvas skaņas atbalsojas dvēselē, kad atskan mūsu tautas dziesmas. Dzidrās četrindru vārsmas kā sudrabainas ziedu pārslas atliedo no tālas senatnes. Cīrvju klaudziēni, izkopts grieziēni, pati pirmā ritmiskā darba solu gaita. «Ej, saulīte, tu pie Dieva, dod man svētu vakariņ...» Karls Bihers savā pazīstamā grāmatā «Darbs un ritms», šīs latvju grūtsirdīgās dziesmiņas lasot, atceras Ēģiptes fellahu dziesmas. Austrumu zemniekiem ir tādas pat vārsmas, kurās tie gaužas par sūro vergu darbu. Tādas radušās visā pasaulē. Viņas līdzējušas izciest darba jūgu un atrast darbu — atsvabinātāju. Dienvidfrancūzīs zīda, vīna un olīvu dārzos, latvis līnu laukos un rijas darba ritumā uztvēris mūzikas ritumu. Un kļuvis garā brīvs un stiprs.

* * *

Sesto vispārējo dziesmu svētku ievadījumā piektdienas vakarā Nacionālajā operā izskanēja simfoniskais koncerts, kura programmā bij vienīgi latvju skaņražu darbi. Diemžēl gandrīz tukšā zālē. Tie, kas labprāt gribētu klausīties, nespēj atvērt baltā nama smagās durvis. Koncertu tik daudz, cik neprasa jau Esplanāde vien — vienkāršam cilvēkam ar ģimeni tikai pasapņot. Kas varētu maksāt, tiem mūzika sveša. Nacionālismu katra vārda galā kārdami, nacionālus veikalus racionāli dzidami, no nacionālās mākslas latvju pilsoņi vairās un bēg. Viņi to nemilē un neciena. Simfoniskā mūzika, viens no kultūras augstākiem un izsmalcinātākiem sniegumiem, taču, liekas, varētu pretendēt uz augsti izglītoto šķiru ievēribu. Šī izglītība izrādās rieksta čaula bez kodola, ar kūpošiem puvešiem iekšā.

Koncerta lielo pusi ar skaistām sekmēm vadīja Teodors Reiters, divus savus darbus — Alfrēds Kalniņš un Jānis Mediņš. Programmā blakus jau zināmiem darbiem gribas atzīmēt Ābeles un Jāņa Mediņa partitūras, arī gan jau atskaņotas, bet dzīva mundruma pilnas. Ādolfs Ābele dziļi dvēselisks, smalki noskaņots, Jānis Mediņš «Imantā» krāšņa un plaša, laimīgi koncentrēta spēka pilns. Vītola orķestrētās tautas dziesmas skaisti nodziedāja Amanda Rebāne.

Pirmā svētku dienā veseli četri koncerti. Pirmais vienpadsmitos no rīta konservatorijā. Malvīne Vignere-Grinberga krietnā pianista L. Dēmanta pavadībā skandina tautas dziesmas. Laimīgs noskaņojums ir balsī, ir omā, brīvs un skanīgs plūdums. Publikas arī te maz. Dziedātājiem mēģinājums (daļa sarodas beigās), rīdzinieki vienaldzīgi. Senās tautas meldijas lidinās kā pasaku putni. Kas uz mirkli lidinās viņiem līdz, jūtas aizrauts no dziļas un noslēpumainas varas.

* * *

Divos dienā Reitera koris dzied operā. Sā priekšzīmīgā Latvijas kora slava un sasniegumi jau labi zināmi. Smalki noskaņots instruments, pratējas rokas vadīts. Programmā pazīstamas dziesmas, kuras izslīpētas līdz lielai pilnībai. Caurspīdīgs piano, dunošs forte, apbrīnojami skaidra izruna, liela nianšu bagātība. Minēsim J. Vītola «Saules svētkus», J. Zāliša svētsvinīgās «Dārgās ēnas» un Melngaiļa tautas dziesmas. Kā vienmēr (arī pagājušā gada ārzemju ceļojumā) jāatskaņo Dārziņa vienkāršā, sirsnīgā «Minjona». Publikas vairāk kā iepriekšējos koncertos, bet arī stipri maz. Lauku dziedātāji noguruši, viesi nokārto savas lietas, taupās uz galvenajiem svēt-

kiem. Daudz ļaužu vakar bijis teātros, pircēju rindas bij šodien redzamas arī pie operas kasēm. Koncertos redzējām arī igauņu viesus: pazīstamo skaņradi un diriģentu Juhanu Āviku un diriģentu Kullu.

(«Sociāldemokrāts», 1926, 20. jūnijā, 135. nr.)

Jānis Sudrabkalns

DIVOS PIRMAJOS DZIESMU SVETKU KONCERTOS

Kuplās dziedātāju masas Septītajos dziesmu svētkos bij disciplinētas, vispārējā saskaņa bij gluži teicama. Vairāk kā pa vispārējo saskaņu šādos sarīkojumos nenākas runāt. Nedaudzi koptmēģinājumi var sadabūt cieši galvenās līnijas, iezīmēt pamatraksturu, dažus spilgtākus pasvītrojumus. Nianšu bagātību un ritmisku lokanību šādos priekšnesumos var saklausīt vienīgi sevišķi sajūsmināts tautietis. Tas ir bijis novērojams līdzīgos svētkos arī citur, piemēram, Igaunijā. Noslīpētu stilu, nokrāsas un izdaiļinājumus nevienam arī nenāks prātā no tik lielām vienībām prasīt. Tas viss te arī nemaz nav vajadzīgs. Iespaidu atstāj jau pati elementārākā lielo masu harmonija, dižums. Kā vispār — saskaņa, simetrija gājienos, parādēs, tautas tērpos, dziesmu dienās. Lielā franču revolūcija ir atstājusi spīdošus paraugus, kā organizējamās masu sviņbas. Arī Padomju Savienība, šķiet, ļabi izpratusi grandiozu tautas gājienu psiholoģisko, sociālo un estētisko vērtību. (..)

Divās pirmajās dienās, ko bij izdevība noklausīties, bij diezgan sīku grēku arī pret muzikālo izveidojumu, gan atsevišķu izlēcieni un aizkavējienu, gan neattaisnojamu diriģentu savādību. Melngaiļa stieptie tempi daudzkārt kļuva gluži vienkārši neciešami, izbojādami dažas jaukas tautas dziesmas. No «jaunākās paaudzes» ir klausītāju, ir pašu dziedātāju simpātijas ieguva Teodors Kalniņš. Ir lietpratība, ir spraigums. Reiters ar Jozuusu stingri tur savu jau nodibināto vadoņu slavu pienācīgā spožumā. Cik kurais bij cītīgs lauku braucienos, cik patiesi strādājis, un cik pienākumu (un slavas) gulstas uz «mazo» lauku diriģentu pleciem, jau nu paliks nenoskaidrots. Apbrīnot no tiri, tā sakot, cilvēciskā viedokļa var,

piemēram, Reiteru, kas strīdas un izlīgst ar operniekiem, ar operas aizmuguri, vada pats savu kori un vēl atlicina laiku dziesmu svētkiem. Negribas nemaz ticēt, ka viss būtu veicams vienādi labi.

Nevar būt turpretim lielu iebildumu pret Melngaiļa domiņšanu programmā (vai nebij drusku tomēr par daudz?). Šis kašķīgais, ietiepīgais mākslinieks atraisa senām melodijām spārnus, pieiedams latviešu tautas dziesmām sirds vienkāršībā, un liek tām atskanēt ar pievilcīgu spēku. Mazliet citus ceļus staigā Graubiņš un Ābele, kuriem pieder vairāki tautas melodiju sabalsojumu meistardarbi. Viņu tehnika sarežģītāka, viņi apskatās pēc izpušķojumiem, asprātībām, efektiem, izlietodami to visu ar gaumi. Tas labākais latviešu mūzikā vēl arvien nāk no tautas dziesmas.

Dziļas saturā, formā stingras, vērtībā jau pazīstamas Zālīša dziesmas. Daži skaņraži savstarpējo lielo strīdu dēļ bij aizmirsti gan pavisam, gan pa pusei.

Dārziņam bij viena pati dziesma, pārāk maz. So sirsnīgo skaņradi tauta mīl, lai gan Zālītis programmas grāmatiņā saka, ka «Dārziņš «būtu atstājis daudz augsti vērtējamu darbu». Tātad nav atstājis? Šī programmas grāmatiņa izdota stipri pavirši, ar daudzām iespieduma un satura kļūdām.

Savas piecas sešas reizes svētkos dziedāja Alfrēda Kalniņa «Latvju himnu» (ar Plūdoņa tekstu). Tur arī slēpās sava asa ironija. Šīs himnas autoram nebij darba Latvijā; labākajam ērgelniekam nebij ērģeļu, nebij aizstāvju pašu pilsoņu aprindās, kad viņam bij jāsaka nepatīkama patiesība par korpo-reļiem, vienīgā vieta, kur rakstu varēja iespiest, bij — «Sociāldemokrāts». Kad Alfrēds Kalniņš aizbrauca uz Ameriku, politiskie un maizes naidnieki tikai retais izteica pa sausam, liekulīgam nožēlošanas vārdam. Nu visi priecīgi dzied «Šī zeme ir mūsu».

Interesanta svētku celtnē. Tikai par tās akustiku arī pats cēlējs (Birzenieks) vēl šaubīsies. Grieķu amfiteātrī izpildītāji ir atradušies lejā, vidū, še tie bij augstāki par vidus publiku. Varbūt arī siena bij pārāk zema? Skaņa nebij kompakta, arī bez spožuma (otrā rāmā un dzidrā dienā gan skanēja ievērojami labāk kā pirmajā). Krāsains bij pirmās dienas aizlijušais gājiens.

(«Sociāldemokrāts», 1931. 26. jūnijā, 137. nr.)

Andris Vējāns

DZIESMAS ĀTNĀKSANA

- Skaties, dziesma nāk —
vainagi līgo kā kuģi.
Klausieties, dziesma nāk —
dimd ezers, dimd jūra, dimd bruģis.
- Raugiet, vai tā tikai dziesma!
Gadi un gadsimti nāk.
Sentēvu vairogi rīb.
Strēlnieki cīnīties māk.
- Dziesma postnešus veic.
Dziesma uzvaras teic.
Klausieties, dziesma nāk —
brāļi un draugi to sveic.
- Dziesma tālumus vieno —
Venta ar Volgu runā,
Dņepra ar Burtnieku tiekas,
Rāzna klausās Nemunas dunā.
- Dziesma — mūžības balss,
mīlā degošā sirds.
Dziesma — skanīgais darbs,
saule, kas acīs mirdz.
- Putni, aizdodiet spārnus,
lai dziesma var lepnī skriet
Pāri mežiem un kalniem, un lejām,
kas jūlija krāšņumā zied.
- Vēji, paceliet dziesmu,
lai atbalss pār torņu galiem
Lido ar brāzmainu vilni,
kas lielāks par Daugavas paliem!
- Dziesma, lido ar spēku,
kurš Latvijas zemē mīt,
Kuru mēs draudzības pulkā
vēl stiprāku darīsim rīt!

IZAUGSME

1955. gada Dziesmu svētkus ievadīja dziesmu karš — draudzīga, bet sīva pašdarbības kolektīvu sacensība, kurā ikviens skatītājs un klausītājs varēja gūt priekšstatu par mūsu republikas mākslinieciskās pašdarbības pašreizējo līmeni. Jau skaitliski šī sacensība pārsteidza mūs. Vairāk nekā 70 koru bija pieteikušies cīņai par ceļojošā Sarkanā karoga iegūšanu — šāds skaitlis neatradis konkurenci visā iepriekšējā Dziesmu svētku vēsturē. Bet ne jau tikai kvantitatīvi, arī kvalitatīvi pašdarbības kori — dziesmu kara dalībnieki — demonstrēja līdz šim nebijušu dziedātmāku, parādīja, ka ilgais un rūpīgais darbs mākslinieciskās pašdarbības laukā nav bijis velts. sevišķi spilgtu pārliedību par to guvām dziesmu kara finālā, kad mūsu priekšā viens aiz otra stājās labākie vīru, sieviešu un jauktie kori, kopskaitā 25 kolektīvi. Pēc vecu vecās tradīcijas korjiem ir tiesības vienu dziesmu atskaņot pēc pašu izvēles, bet otru dziesmu īsi pirms sacensības sākuma no Dziesmu svētku repertuāra izraugās žūrijas komisija. Negaidītu pārsteigumu komisija sagādāja jauktajiem korjiem — visiem sacensību fināla dalībniekiem par obligātu kļuva M. Gļinkas varenais «Slavas koris» no operas «Ivans Susaņins». Gan savā daudz balsīgajā uzbūvē, gan balsu diapazona plašumā, gan dinamisko krāsu daudzveidībā šī kompozīcija prasa lielu meistarību tiklab no dziedātājiem, kā arī no diriģenta. Pēdējam jāpanāk, lai visā gandrīz desmit minūšu ilgajā mūzikas skanējumā valdītu liksme, īsti neviltota patriotiska pacilātība, un tanī pašā laikā lai šī skaņdarba pamatnokrāsas nenogurdinātu klausītāju. (..)

Vēl 1950. gadā tikai nedaudzi kori spēja atskaņot šo grūto M. Gļinkas kompozīciju, un toreiz to nācās svītrot no svētku kopkora repertuāra, bet šogad jau bija grūti atrast rajonu, kura kori nebūtu apguvuši visu svētku repertuāru, tā vidū arī M. Gļinkas ģeniālo sacerējumu.

(«Karogs», 1955. g. Nr. 8)

DZIESMA

Sī nav dziesma par saplēstu zaļu krūzi,
bet saplēstu sievieti.

Melnā lakatā, bārkstīm gar zemi,
viņa iet saulgriežu nakti,
patī pie sevis turēdamās,
patī sevi līdz vilkdama,
sevi kopā vākdama,
bailēs, ka varētu izirt pavisam,
ka vairs ne smelt, ne dzert,
ne uz avotu aizstaigāt.

Kara zirgi un jātnieki
sasit krūzi, saplēš ūdens nesēju,
aizjāj drasēdami.

Ir dziedamas dziesmas un dancojamas,
un tādas — klusējamas.

Rita Gāle

MINSTERES DZIESMUDIENU PIEZĪMES

Puisītis, bāleliņš,
tik tikko izšķīlies no bērnu dārza,
stāv rožu dobē un prasa:
«Vai tālu brauci?»

Mans draugs, kas vija vainagus
no ozoliem un mārpuķītēm
un priecīgs dziesmas dziedāja
no vakara līdz agram rītam,
reiz, saulei lēcot, aplkusa
un it nekad vairs nepamodās.
Es viņa vietā gribēju
uz tāliem dziesmu svētkiem doties.

Šī ir apburta vieta
aiz septiņām jūrām.
Kā senos laikos reiz gaismu,
mēs svētku dziesmas te sanesam maisiem,
un ejam un plūstam,
līdz paši kļūstam
par svētkiem.

Mēs izdziedam kaujas
un izdziedam Jāņus,
mēs izdziedam senus
rēģus un māņus,
un nāru naktis,
un kāzu vārtus
un nāvei nolemto
ugunssārtus.
Mēs izdziedam laimi,
un izdziedam bēdas,
un izdziedam pelnos
zūdošas pēdas.

Mīļā Laima pulkā iet,
Sirmu galvu apsegusi.
Ai, Laimīte, kur tu biji
Visu manu garu mūžu?

Ne tavam mūžiņam
Bēdu nasta mugurā.
Kara kungi brāli cērt,
Zobens deg asinīs.

Mīļā Laima pulkā iet,
Klusu balsi locīdama,
Cieši klāt stāvēdama
Jaunajam bāliņam.

Nakti miegā
dziļi dreb sirds.
Svētku karogi krūtīs
plešas un plīvo,
un pārplēš svešumu.
Dodiet!
Dodiet man jaunu elpu,
dodiet man rudzu, miežu
un baltāko bērzu elpul

Minsteres Domaņā eņģelis
simtgadīgs
zaudējis kājas
pēdējā karā.
Tur nu viņš ir
savā vietā pie jaunās sienas,
un tālāk nav jāiet.

Mēs katru dienu
ejam bez kājām,
mēs sakūstam dziesmā
un ceļamies pāri
zibens ceļiem, pērkona draudiem,
dzeloņu sētām.
Mēs katru dienu
ejam uz mājām
un uzceļam tās
no jauna.

Roberts Mūks

PĒC DZIESMU SVĒTKIEM VAI NEPILNIGA DIĒTA

Tās balsis, tās balsis . . . mani savažoja un pēc tam parāva
gaisā —

Ar visām važām.
Nekonfortabla situācija.
Būs jāsūta petīcija uz Rīgu,
Lai mani atrīvo no šīs ligas.

* * *

Ave sol — tiešām labs koris.
Bet mana dvēsele grib
Kaut ko monumentālāku norīt,
Kādu balzāmu, kādu Latvijas maizes riku,
Lai dabūtu paēst tiku tikām.

MEMAIS LAIKS

1

Sis ir mans mēmais laiks.
Man sagša saldē plecus
no tumsas un no skumjām,
un sirdi saldē laiki,
pa kurām domās
staigāts nebij sen.
Sis ir mans mēmais laiks.

2

No pelniem
un no izdedžiem
līdz dziesmai
esam cēlušies.
Un tomēr dziedot
pelnu garša
mutē neizzūd
ne mums, ne tiem,
kas saklausa mūs tālumā.

3

Kas reiz
ir ceļos nometies
pie mātes kapa,
tam nezudīs
no prāta,
cik zeme smaga ir
un tuva.

4

Baltu rožu vainadziņu
Jāņu laika mirējai,
baltu rožu vainadziņu
tautas dziesmu teicējai.

Velta Toma

DODU MUTES ZEMEI

*No Toronto uz Rīgu izvadot
draugs man vēlēja:
nobučo
dzimtenes zemi!*

Dodu mutes zemei,
zeme man saka:
dod mutes vējam,
tā mana dvaša.

Dodu mutes vējam,
vējš man saka:
dod mutes dziesmai,
tā mana dvēsele.

Dodu mutes dziesmai,
dziesma man saka:
dod mutes zemei,
tā visa māte.

Dodu mutes zemei,
visu savu dvašu —
zeme sola atdot
man mani pašu.

Andrejs Irbe

TRESĀ BRĀĻA DZIESMA CITIEM TRESIEM BRĀĻIEM

Mīlie brāļi, vai lai saku:
Tāls ir ceļš uz mājām?
Sauksit. Neiešu. Jo nevar
turpu aiziet kājām.

Balti plandās lielceļš mans,
stāvot šajā galā.
Tālāk iešu, palikšos
Varbūt polārsalā.

Stāvot apkārt ļaužu bites
dūks, un zvanīs torņos
pilsēta. Bet mājas man
nav tais kristālkroņos.

Nesauciet! Te, ko tālums
neļauj sadzirdēt, ar dzirdi,
baltos laukos, putnu pēdās
saklausa ar sirdi.

Kur es stāvu — krustceļi,
Visi vēji vaļā:
suņuburkšķis šūpojas
mūsu daļa zaļā.

Kristālkroņos atbalsis
nokauj, nokauj, nokauj.
Krustcelēs trešie brāļi
dzelžu kurpes noauj.

Un no viņu kailo kāju
pirkstu starpām zied
ceļa krusts un plūmes koks,
zīle dzied un dzied.

Lielie kungi karietēs
pasmejas par dziesmu.
Nevajag! Trešie brāļi
Ledu dzen ar liesmu.

Skumja ir šī pasaule:
pirmie divi — tur un te.
Trešiem jāklausās ar sirdi
pastāsta ko svilpīte.

Svilpe dzied kā svilpo vējš
Trešie ir kā vēji!
Atbildi tu, pirmais, otrs:
Vai tos aizturēji?

Zedeņi vai kalna gals —
pāri pūš un traucas,
silts un auksts, un kustīgs gaiss.
Tur tie trešie jaucas.

Kam mums vajag okeāniem
divlaidiņās pāri irt?
Mēs jau vējš, un tā kā vējš:
Kas var vējus šķirt?

*(Sacerēts laikā, kad dzimtenē rikoja Dziesmu
svētkus par godu padomju varas 20. gadadienai)*

Andris Vējāns

SKANI, JAUNIBAS DZIESMA!

(Veltījums skolu jaunatnes II Dziesmu svētkiem 1967. g.)

Laikam gan visjaukākais, ko cilvēks savās raizēs un gavi-
lēs izdomājis, izlolojis, izsāpējis un izpriecājis, ir dziesma
gaiša un grūtsirdīga, varena kā zeme ar visām zvaigznēm, ap
to un vulkāniem uz tās, liega kā mātes dvaša pār aizmiguša
dēla pirmajiem sapņiem.

Kad cilvēks dzied, viņš top stiprāks, drošāks. Viņš pats sāk
izstarot gaismu, kas citos aizdedz vistīrākās jūtas un ilgas...

Kad dzied jaunieši — meitenes un zēni, tad ar tevi un ar
mani, ar visu pasauli sarunājas pavasaris un rītdiena. Tur
šķeļas graudi un baltās ievas zarā guldz lakstīgalas, un pa
pusnakts rasu atnāk laime un noskūpstā tevi uz pieres.

Skani, dziesma!

Lido, dziesma!

Tu esi daiļuma izteicēja un nesēja. Tu nebīsties vētru un
negaisu. No tēvu un vectēvu atmiņām tu klausies jaunības
ilgās. Pati kļūsti jaunāka.. un zemi dari jaunāku.

Un katrs līdz sirds dziļumam sāk izjust, kā grauds pāršķe-
las asna lielumā, kā draudzība pāraug mīlestībā, no kuras pa-

saule kļūst skaistāka un labāka, un kā pa pusnakts rasu atnāk laime.

Skani, jaunības dziesma!
Lido, jaunības dziesma!

Jānis Peters

DZIESMU SVĒTKI — 100

1.

Aukstas zvaigznes sprēgāja.
Dega sausi skali.
Mana tauta dziedāja.
Maltuvītes mala.

Dūktin dūca ratiņi.
Smēdē āmurs kala.
Mana tauta dziedāja.
Tāpēc nenosala.

Tas bij sen, kad dziedāja.
Tagad atkal dzied.
Ai, kā dziesmu karogi
strinkšķēdami zied!

Svētkos visi vārtu stabi
Zāļu zālēm vīti.
Mūzika ap vārtu stabu
apvij apinīti.

Uguns — tā ir mūzika,
mīkla — tie ir dziesmas vārdi.
Māte izceps ceļa maizi
šonakt kļavu lapās sārtās.

TAS IR KRAUKLIS, KAM IR OZOLS,
KAM IR ROKĀ ZELTA SPELES.
TĀ IR TAUTA, KAM IR MUTE,
KAM IR UGUNSVĀRDS UZ MELES.

Silta, silta zvaigznīte
šonakt logā spīd.
Dēliņ, tēva āmuru
izdziedi mums rīt,

meitiņ, mātes maizīti
izdziedi mums rīt —
silta, silta zvaigznīte
tavā mutē spīd.

2.

Uzmini mīklu:
«Tūkstošiem rīkļu
visu baltu dienu
ar elpu vienu».

Klau, mani brāļi,
tuvi un tāli —
balstiņis vijas
iz Latvijas.

Ai, kā nu viņo
radioviļņos
dzeņi un dzilnas,
dzeņi un dzilna!

Ai, kā nu lapo
Vecajos kapos
bērzi un oši
uzvaroši!

Par mūsu māti —
par dziesmu lādi,
zibeņu zibeņiem
apkalto!

Noziedēs laksti.
Zibeni, raksti
Dziesmotus gredzenus
ozolos!

Svēteli, svēteli
sudraba mēteli,
pārlido Rīdzeni
klīdzinot,

Lai augu augumā
balsis virs Daugavas
visu mūžu dienu
ar elpu vienu

VISU MUŽU DZIEDU

Pēteris Jurciņš

LATGALEI DZIESMU SVETĶU SIMTGADE

Ezers kluss un spodrs
Gaismā pirms saules lēkta.
Ļaudis tīrumos iziet —
Stāv mājas neaizslēgtas.
Latgale, Latgale!
Gribas aizskriet un palienēt sāli.
Tu katru meiteni uzrunā: mās,
Tu katru puisieti uzrunā: brāli!
Polka — tava dvēsele,
Un skumja dziesma — tava rota.
Man grūti pierast pie līdzenumiem,
Pakalnu iešūpotam.
Pirmo zemeņogu
Un stiprus plecus man devi,
Un gājēja gars —
Tas arī no tevis.
Eju tālāk un ieklausos
Citu novadu soļos platos.
Esmu aizgājis pasaulē
Un aizvien atpakaļ skatos.
Meklē atpakaļceļu
Labie vārdi, tev krātie.
Esmu aizgājis pasaulē
Tevī apzināties.
Nu no purva malas
Līdz savām augstienēm skani.
Vai vienas balss tavā dziesmā
Pietrūks bez manis?

PEC TAM

Mēs pārnācām vēlu, un es izkāru naktī žāvēties klišērites. Klišērites man uzdāvināja, no estrādes lejup nākot, dziedātāja. Vēl zili vanagzirņi, rudzupuķes, apvītusi paparde. Vai tad es varu tās pamest, kur pagadās?

Kaut kas ir uzkrājies puķu kātos, visu dienu dziedātāju rokā turētas, tās nu ir nogurušas un laikam aizmigušas. Vainagi savilkušies kā eži, un galvas noliektašas Cesvaines rozēm. Tā mēs brīdi pasēdēsim. Tumsā un atskaņās. Vēl atskan vakardiēna un aizvakardiēna. Skan laukā akmeņi, skan mežā ozolā. Skan stāvus piebāztā tramvajā.

Tev vajadzēja būt tur kora vidū, tas ir nepasakāmi, teica Janaitis. Tāda sajūta, ka tu esi kaut kā liela sirdī. Viņš tur bija ieticis, staigājis starp rindām un fotografējis. Tos skolotājus, traktoristus, studentus, bāleliņus, jā. To māmuliņu, kas tāpat sēdēja un nedziedāja, dziesmu karos nogurusī. Korespondents meklē kaut ko «Dadzim», jaunās meitas smējušās. Muļķe, muļķe, vai tad tu pati, dziesmas pilnziedā būdama, nesaproti, kāds piepildījums ir tādā nogurušā mātē! Šo brīdi fotoobjektīvs iznesis nākotnē.

Tūkstošbalsīgajās rindās sēdēja vēl viens cilvēks, arī nedziedāja, viņu aizveda, un viņai piedzima bērniņš. Varbūt piedzima mazliet agrāk — no visām tām vibrācijām balsis un gaisā, un estrādes dēļos. Ja tā ir meitiņa, kā viņu nosauks — Simtīte? Dziesmiņa?

Lietuvieši nav pazaudējuši pašus sendziļos meiteņu vārdus — Jūra, Egle, Dziesma.

Ja latviešu dziesmu simtgadē korī piedzimst viens bērniņš, vai tad tas pieder tikai tēvam un mātei vien?

Tā tajās rokās apvītušajos puķu kātos ir iejusta un iesildīta iekšā arī mana mūža programma: dziedot dzimu, dziedot augu, dziedot mūžu nodzīvoju. Raksturīgi, ka latviešiem nav daudz varoņdziesmu par karadarbiem un uzvarām, bet daudz dziesmu par dziedāšanas varēšanu, par dziesmu varu.

Abas Dziesmu svētku dienas pētīju diriģentus, kā gribēdams saskatīt, kas tā ir par vielu, no kuras viņi veido. Kā tie var, bur, kā tie ver visu vaļā! Vīgners grūž un grābj! It kā gaiņājas no skaņu plūdiem, tos pielaižot tuvāk un grūžot atkal prom. Saķer balsis un sveiž atkal atpakaļ. Reizēm nokrata,

lēja gaumīgi un patiesi, nekā butaforiska. Skolniecītes pierādīja, ka koklei ir sava bagāta, no aizmirstības izceļama skaņu pasaule.

Klausoties svētku estrādes priekšplānā iznākušos apvienotos pūtēju orķestrus, ienāca prātā, ka nākamajos dziesmu svētkos viņu nevarību varētu aizstāt ar apvienotajiem koklētāju ansambļiem. Protams, tas notiks tikai tad, ja mūsu kultūras dzīvē tiks pārvarētas divas pašreizējās uzskatu galējības: nihilistiskā attieksme pret šo iespējām bagāto mūzikas instrumentu un it kā tautiskie, pareizāk, pseidotautiskie diletantiskie priekšstati par kokļu mūziku un muzicēšanu. Proti, mūsu koklētājiem ilgu gadu bijis zems muzikālās kultūras līmenis, tādēļ tie saukti arī par strinkšķinātājiem, republikā apstājusies kokļu darināšana un ražošana, pārtraukušas darboties arī kokļu klases mūzikas skolās un konservatorijā. Bet tādēļ savukārt nav kvalificētu skolotāju, nav kokļu (pērkam Lietuvā), nevērīga, pat vīpsnājoša attieksme pret šo tautas mākslas nozari, un rezultātā — zems muzikālās kultūras līmenis koklētāju ansambļos. Vāvere ritenī. Ritenis, protams, jāapstādina, citādi vāvere noskriesies un nobeigsies no spēku izsīkuma. Bet kas to riteni apstādina? Laikam tas darāms Tautas mākslas namam.

Protams, koklētājiem nav jāizkonkurē pūtēju orķestris. Kāzās un zaļumballēs, svētku gājienos un citās svinībās skanēs tauru misiņa rīkles. Koklētāji, liekas, pašdarbības masu kolektīvos tik populāri nebūs. Bet kokles mākslinieciskās iespējas ir daudz bagātākas, niansētākas, repertuārā dziļākas, tāpēc tās kultūras gājiens atsākams muzikāli nopietnākā vidē — mūzikas vidusskolās un konservatorijā. Kokli nedrīkst atstāt diletantisku strinkšķinātāju aizgādā: to nedrīkst atstāt arī tikai tautiskās mūzikas paspārnē vien. Tai (kā arfai) jādod muzikālās audzināšanas un repertuāra līdztiesība blakus citiem klasiskajiem un modernajiem muzicēšanas veidiem.

6. vidusskolas mazo koklētāju paraugs, pieredze (tādiem maziem jau!), centieni un vadība (Guna Āboliņa) pierāda iespējas un vajadzību.

«Kur tu skriesi, vanadziņi» no viņu koklēm izskanēja pirmatnīgi skaisti. Kur tu skriesi, vanadziņi, ar tiem vaska spārniņiem? Viņi visi vēl ir jauni, vienaldzības neķerti, noraidīšanas nesabojāti. Vai kāds domā par viņu vaska spārniņiem?

Tikpat tuvu dziesmas saknītei bija bērnu koris «Rīga». Ar «Kur tu teci, gailīti manu», «Stādīju ieviņu». No dvēselītes, no

rīklītes, no balstiņas uzauga ieviņai deviņi zari, uz katra zariņa deviņi ziedi.

Vai tad tie ir tikai vārdi vien? Vai tad tas nav tautas filozofiskais vienreizviens? Vai tad tas nav pats tik bieži jau dzirdētais jēdziens «intensifikācija»? Liekas, skolu un citi jaunatnes kori par maz tiek intensificēti ar dziesmu un dziedāšanas filozofiju, tāpēc vecās māmiņas tik nogurušas sēž dziesmu svētku estrādē.

Ziņgē tēvs, daiņā māte,
Man vezdami līgaviņu;
Pats prieciņu nevarēju,
Kaņepēs tupēdams.

Iznāk tāda kā vecākās paaudzes izmantošana.

Tur, kur dzied skola, dzied arī visa tauta. Vai tad to teica tikai diriģente Dzidra Kļaviņa vien? Sestās vidusskolas koklētāji dziedāja: «Trūka, trūka, tev, bitīte. Ja tev trūka, trūks man ar.» Lai nu netrūktu.

Kirova parka estrādē un Tautas mūzikas koncertā universitātes aulā dziedāja libiešu ansambļi. Bet nedzirdējam ne Nīcas, ne Alsungas, ne Latgales etnogrāfiskos ansambļus. Ko dara šo novadu vidusskolas un mūzikas vidusskolas? Vecie ir noguruši. Bet jaunie? Vai ieviņai uzauguši deviņi zari, vai tie paliek tikai tādi vārdi vien bez nozīmes?

Nav gaidāms, ka etnogrāfiskā dziedāšana atdzims sadzīvē tā kā vecajos pirmsrakstības gados, tāpēc šis gara bagātības «pārķert» un jaunā kvalitatīvā mākslas izpildījumā tautai atpakaļ dot var tikai skolu un citi profesionālās mūzikas (pirmkārt — novada) kolektīvi.

Dziļā un neizrakstāma ir Latgale. Bij mani gredzeni no koklētāju. Skaisti un tuvu šiem gredzeniem dziedāja Terēzes Brokas sieviešu ansambļi. Un vai nav īstā vieta un īstais laiks Daugavpilī iedibināt etnogrāfisku ansambli? Daugavpils ir ļoti internacionāla pilsēta. Laiks tai iepazīties un citām tautām izrādīt Latgales dziesmas skaistumu un gaumi. Iedziedi, Latgale, Latvijā! Aizdziedi vēl tālāk — to kilometru tūkstošus, aiz kuriem par tevi vēl nemaz nav dzirdējuši — ne krievi, ne čukči, ne Biobidžānas ebreji!

Iznāk «Daile», iespaidīga, bet tāda svešādi drūma. Vai tāpēc, ka šādus melnus tautas tērpus neesam vēl redzējuši, vai tāpēc, ka vīriem tie dziesmu karam svešie cietie, spīdošie dunči priekšā? Kaut kas traucē, varbūt tiešām tikai nepierastība?

Šī kora bagātību (bagātību, bagātību!) esam jau dzirdējuši — ai-jāA (lielais A!), skanēj meži! — pa radio laikam. Lakstīgala skaisti dzied. Stipri. Un aplausi — arī stipri.

Vēlreiz!

Dziedot mūžu nodzīvoju...

Nē, bet vēlreiz! Nodzīvo vēlreiz!

Un koris nodzīvo arī vēlreiz. Auni kājas — vēlreiz —, lakstīgala. Tu dziedāsi ievainē —!. Protams, tu jau vari arī neaut kājas, lakstīgala, bet kā tu neusi, kad visi gaida.

«Un aiz ezera balti bērzi» es jau teicu, tik filigrāni izstrādātais «sudrabiņa lapiņām» laikam koru simtgadē nav skanējis. Kokars ir magnēts. Jo dabūt no dziedātāja sudrabiņa lapiņas laukā, tas ir brīnums — tik smaržīgas kā maijā pēc pārkona. Sajā dziesmā skan liels lepnums.

Pirmatskaņojums «Zeme rīb, tautas jā». Ordelovskis drasē. Cik ilgi tā drasēs?

Nē, ir! Parādās episkā kopsakara nojauta. Un — atkal pazuda? Nē, ir! Ir, ir! Tikai nojauca tas vieglais ramtam-ramtam. Bet nu ir!

Aplausi! Atkārtot! Autoru!

Sodien sper kājiņu kur sperdams, rit zīlītes ritēdamas.

Es pirmiņ teicu: kokles skanēja patiesi. Vai tad tautasdziesma var skanēt arī nepatiesi?

Tišām jau nu neviens nepatiesi nedzied, bet ir tādi iestrādāti tautiski šabloni, ietecētas tautiskas gultnītes, pa kurām ievadīta tautasdziesma mo-mo-no-to-nizē-jas.

Piemēram, Dziesmu svētkos skanēja intonatīvi vienlaida. Trūka drastikas, nebija ne tādu kā «Sešu mazu bundzinieku» (bija tikai skaistās Darba rezervju bundzinieces), ne arī kāds apegloja melnu kuili. Nebija ne sērdieņu, ne šūpla dziesmu, ko baltologi atzinuši par skaistākajām šīs tematikas dziesmām pasaulē.

Vēl viena iestaigāta šablontaciņa: tautasdziesmas apdarēs, ja tā tiek «jautrināta», tad ar visvieglāko kaut kādu vācisku raidradrīd intonāciju vai «pārgalviskota» ar krieviski trakulīgu — uh! oh! Paši par sevi šie jautrās dabas izsaučieni nekādu pretestību neizraisa pat labas gaumes klausītājā (un ar to mums šodien jāreķinās, ka mūsu internacionālajai kultūrai ir internacionāls klausītājs) rodas iespaids, ka mūsu jautrība, humors un dzīvesprieks skan viena sangvīniska rallallā līmenī. Tautasdziesma, protams, māk dziedāt arī oda balsī. Taču tā ir tomēr vismaz kamene. Mēs nedrīkstam klausītājam pasniegt

tautasdziesmu vienvēdīgu, ar to mēs paši nobanalizējam intonatīvo bagātību.

Rupji teica, gari vilka,
Uzvilkdama gaviļēja...

Skarbi sauca, rāmi vilka,
Kā līgoti nolīgoja...

Meitas drīzi drīzināja,
Sievās lēni lēnināja...

Ar uzviju es dziedāju...

Uzkliegdama es dziedāju...

Rudeniski es dziedāju...

Sav' trejādi es dziedāju...

Dziedu arī raudādama...

Mēs tikai dziedam. Mēs dziedam vien. Bet paklausieties, kā tautumeita žēlojas:

Dziedāt vien es mācēju,
Gaviļēt nemācēju...

Ne jau es tas norādītājs. Māca pati tautasdziesma, ka dziesmu repertuāram jābūt stilistiski bagātākam:

Dzied, māsiņa, nelīdzini,
Neba segsi mugurā...

Nelīdzini, nenolīdzini intonācijās! «Rūjienieši, velna bērni, pirtī dzied pērdamies». Citur lūdzas meita, lai nesmej viņu, viņa esot tāda delverīte. Maz delverības, maz seno laikmetu sērdienības, maz no tautasdziesmu dvēseliskās daudzveidības dzirdējam repertuārā.

Deju svētki. Prātā palikuši «Piebaldzēni». Skaisti ar šo deju varēja svētkus iesākt: pastalnieki danco! Aiziet viņi no laukuma, savas cepures pie sirds piespieduši. Aplausi! Prātā palikušas dejas «Es par bēdu nebēdāju» un «Vilksim košu zelta jostu», ar īstu dejas dzīvību nodejoja «Klipu klapu».

Bet «Ugunskurā», «Dzintarkrasta puisos» un pat kompozicionāli skaistajā un vietumis gandrīz vai odiskajā «Pie Dau-gavas» katrā tomēr bija manāma saldenība un butaforiska iz-līdzēšanās.

Vispār Tautas deju ansambļu koncerts rādījās visai elek-tisks: prožektorī, lielāku krāsainību gribēdami, absorbēja tautisko tērpu krāsas (visi priecīgi uzelpoja, kad prožektorī no-dzisa un priecīgi sāka ņirbēt tautu tērpu bagātība), nedabisku un nedzīvu efektu deva skaļruņu tehniskā temperamenta ieklie-dzieni «Mogilevas kadriļā» un citās tautu dejās, kur vajadzēja dzīvu balsi. Var jau būt, ka istā skaņu proporcijā kori var aiz-stāt tehnika — šoreiz skaņu un darbības samontējums izklau-sījās eklektiski svešs. Bezgaumīgs un kontekstā nenoformēts bija arī dzejoļu skandējums.

Pēc diviem gadiem būs Deju svētki. Gribētos, lai svētku kop-skats būtu tikpat bagāts izdomā kā šo svētku tērpi. Tagad viens otrs kolektīvs aiz tērpu krāšņuma mēģināja paslēpt rit-ma nenostādītību un dejiskas grācijas trūkumu. Neskatīsim vīrus no augstribēm un sievas no saktām. Ne tur sūtība, ne tur tā būtība, kā saka Jānis Peters. Ir dejotāji, kuriem paliek vēl bišķiņ pāri. To sauc par grāciju, iedzimtu dejas spēku. Man māmiņa noaudusi dancojamo lindraciņ... Kurai katrai jau neauž.

Protams, visiem patika R. Paula un I. Magones revija par tautasdziesmu tēmu «Zēns paņēma ligaviņu». Nākamajos gados vajadzētu uzdrošināties vēl vairāk.

Un es domāju: kādu bargu ceļu tauta nogājusi simtgadē. Tur Dziesmu svētku izstādei atvesta no Valmieras Teodora Ūdera glezna — Cimze. Smaga skatiena vīrs, skolotājs, mā-cītājs, pater. Es tas gans, jūs tās avis. Un te Raimonds Pauls ar tautas deju revijā. Tur latviešu strēlnieku Dziesmu svētki 1918. gada 2. jūnijā un otrie latviešu strēlnieku Dziesmu svētki 24. jūnijā (pēc vecā stila). Tā ir vēsturiskā 6. jūlija diena. Strēlnieki Maskavas tuvumā atpūšas pēc asinskaujām un sāk Dziesmu svētkus ar Internacionāli. Tad uvertīra «Atbrīvotā Krievija». Tad «Gladiatoru gājiens». Melngaiļa «Senatne» un «Aiz upītes es uzaugu». Aiz daudzām ūpītēm... aiz tūkstoš kilometriem gaida Latvija un revolucionāro ideju piepildījums. Svētki pārtrūkst — Ļeņins izsauc strēlnieku pulkus uz Maska-vu, plosās eseru dumpis, padomju varai būt vai nebūt.

Viņu nebija nemaz tik daudz, šo 2. latviešu strēlnieku Dzies-mu svētku dalībnieku...

Un te pie Ļeņina pieminekļa stāv Lāčplēšu sardze, iet tūkstoši skaistos tērpos, noliek ziedus. Droši vien arī pulkveža Vācieša piemiņas vietā Lutriņos šodien pionieri noliek ziedus. Droši vien...

Raini gan neatcerējās — ne ar vienu ziedu. Reti tik tukšs bija Raiņa pieminekļa postaments kā šajos Dziesmu svētkos. Bet tepat jau viņš bija «Lauzto priežu» autors — viena pārskrējiena attālumā no gājiena...

Iet tauta. Tur burvīgā gaismā viss zaigo un laistās. Cēsaine ar rozītēm, «Juventus» ar Raiņa miļākajām puķēm — tādām dzeltenām, es nezinu, kā tās sauc.

Mārsnēni — ar rudzupuķēm.

Rauna — ar puķuzirņiem.

Amata — ar pīpenēm.

Ogres rajons — viss vainagos!

Matīšu sievas — ar ozolu zariem.

Zilie «gaudeamusi» — ar sarkanām neļķēm.

Botāniskais dārzs — ar lilijām.

Krimuldietes — pīpeņu vainadziņos.

Sauciens no skatītājiem: «Lai dzīvo skaistās krimuldietes! Urā!».

Starp koru un rajonu paplikajiem nosaukumu dēlišiem parādās gaumīgākie kolektīvi — jēkabpīļieši nes lozungus zaļos vainagos, Vestiena — savu emblēmu ar četrām eglītēm, pāri Varakļāniem peld liela sakta. Skaisti, klūdziņām pīti ir Talsu pazišanās vairodziņi. Rēzeknes vīri nekā nav varējuši izdomāt nosaukumu, uzrakstījuši visu garo «Slaukšanas iekārtu rūpnīcas vīru koris». tik un tā — šodien jau nav laika piktoties — viņiem klieudz sveicienus no pūļa:

«Lai dzīvo garšīgais piens!»

Urā!

Ventspils mūzikas skolas meitenes pašas sveicina — Urā, urā, urā! — šos kūtros, ziņkārīgos, kam pat nav ne vainaga, ne puķes, ko iesviest gājienā.

Viļus neviļus visa iela aplaudē kolhozam «Lāčplēsis».

Aiziet senais Umurgas karogs, un aiziet Cēsu puiši tādos tērpos, it kā nupat būtu iznākuši no kinofilmas «Vella kalpi».

Pūtēju orķestri tādi pasveši, tūliņ var redzēt, ka no tautas dzīlēm šie nu nav nākuši vis. Ģērbusies visvisādi un nevienu tautasdziesmu arī neuzspēlē. Tikai Valkas un Valmieras rajona pūtēji nav aizmirsuši tautasdziesmu popūriju. Konservatorija

dzied: «Sijā auzas, tautu meita». Iela skandē līdz ar plaukstām. «Absolventi» dzied «Āvu, āvu baltas kājas», kāds cilvēks pārvar mūsu kautrību, izskrien un iespīez ziedus diriģentam.

Brūnie Ausekļi kliez: VIVAT! VIVAT! VIVAT!

Bet režisors Miks Kublinskis uz lielās estrādes jau auž — rinda caur rindu, krāsa caur metiem, toņi gar toņiem. Es piemiedzu acis, krāsas saplūst, un rudzu lauki vien rādās, zemes brūnais un sējumu zaļais. Ugunspuķu dzeltenais.

Un caur krāsu pustoņiem šī lielā, varenā mūsu pašu sēģene sāk dziedāt. Kāds iešūpo šo tūkstošmutaino balsi. Kas pavēl plīvot šim tūkstošbalsu karogam?

Iļja Foņakovs man prasa: «Vai tiešām diriģenti ar šo milzīgo kori strādāja un mēģināja? Vai tas maz ir iespējams?»

Runā Čingizs Aitmatovs: «Es gribēju saprast, kas tas ir par spēku, kas savāc tik daudz tautas kopā. Tāpēc es atbraucu... Es biju iedomājies, ka tie ir tādi jaunatnes sanāksšanas svētki... Bet es sapratu, ka Dziesmu svētkos cilvēki iet ar kādu augstu pienākumu...»

... Mums nav tāda kora, bet ja mums tāds būtu, es noteikti stātos tā rindās...»

Dziesmu svētku izstādē ir fotogrāfijas: rakstnieki koristi. Aspazija, Poruks, Dievkociņš, Brigadere...

Pūlī satieku Māri Čaklo un armēņu dzejnieku Gevorku Emīnu. Sauciet mani šodien par Juri, viņš saka.

* * *

Rainis deva dziesmas. Tagadnei un tai tālajai, tikai nojausamajai nākotnes kultūrai. Man blakus saka: «Nerimstošs naidis, to tikai Rainis var pateikt. Es teiktu: baigās dusmas.»

Bet Rainis ir pateicis vēl daudz ko pāri naidam — Spīdolas un Lāčplēša mīlestību.

Dziesmu svētki ir Spīdolas un Lāčplēša mīlestības svētki. Kad var redzēt, kurš tuvāk Lāčplēsim, kurš Spīdolai. Mēs varam runāt Spīdolas, mēs varam runāt Lāčplēša valodā — tik un tā mums būs jāsaprotas.

(«Literatūra un Māksla», 1973. gada
4. augustā)

DZIESMA

Mūsu dziesmas ir vairogī seni, mēs tās par pagalvjiem
liksim.

Daudz likteņu pilni mēs elposim kā pakalni Daugavas
krastos.

Mums acis būs vaļā, un nekas
nespēs mūs pārsteigt un Daugavas gultni aizbērt ar
mūsu miesām un kauliem.

Ir latviešu tauta — akmens, māls un smilts, kuri šais
krastos augšup kāpa, lai lejā varētu Daugava
plūst.

Mūsu dziesmas ir vairogī seni, ja mēs tās par
pagalvjiem liksim — ne sapnī, ne mūžos
neaizmīgsim.

(V. Ļū d ē n s)

Dziesma ir dzīvības daļa,
Gājiens caur sidraba birzi;
Dziesma ir papardes burvība,
Sauciens uz degošu mūžu;
Dziesma ir sērdienes asaras,
Kliedziens no Zemes pret Sauli.
Dziesma ir Spīdolas gudrība,
Mežmalā apraktā vectēva kauli.
Dziesma ir vairogs, pret trulumu vērsts,
Dziesma ir dzīvības daļa.

Es brīžiem neticu

Pat dzīvībai pirms nāves.

Kādas dziesmas lai savam dēlam es mācu?

Mans dēls nav truls,

Bet viņam virsaitis Trakais Zirgs

Ir lielāks

Par virsaiti Nameju.

Un viņa acu zilumā aizbrauc senas kuršu laivas,

Un viņa matu baltumā izbāl seni kāzu krekli,

Un viņa mēles vieglumā pinas, pinas gadi.

Jā, kādas dziesmas lai viņam mācu?

Dievs, svētī Latviju
un esi žēlīgs par mums.

1973. g. septembrī Klivlendā

Komponists Valters Kaminskis
ZĒNU KORU II SALIDOJUMA

«Gribu, ļoti gribu!» es teicu, vēl pavisam mazs būdams, kad gribēju, lai spīd saule, kad gribēju, lai māmiņa mani pamīļo. Kad paaugos, man aizrādīja: esot jāteic: «es vēlos». Tad teicu «es vēlos», tomēr sevī juzdams gribu, ļoti, ļoti gribu! Tāds nu es biju, puika būdams, tādi, bērni, jūs esat šodien.

Es novēlu jums, lai katra dziesma, ko kopā dziedāsi, ir kā viens liels «es gribu, ļoti, ļoti gribu.» Lai būtu saule, lai būtu māte, lai būtu dzimtene, jo tad arvien būs gaisma, būs siltums, vienmēr būsīm lieli, lieli tāpēc, ka esam visi kopā, ka skanēs jo tālu: «Mēs gribam, lai ir miers, ļoti, ļoti gribam.»

1975. gada vasarā Cēsīs

Rita Gāle

LIDMASINĀ UZ JAUNATNES
DZIESMU SVĒTKIEM

Ai, ne mākoņu stūmēji! —
Mēs tikai mākoņu plāvēji —
vālu pēc vāla,
tāli pēc tāles
ar lidmašīnu kā putna
dziesmu
uz Dziesmu svētkiem.

Ķo tu sēsi, to pļausi?
Es pļauju ar ausi
to kliegšanu, spieģšanu,
dīkšanu, dūkšanu.
Vai es to sēju?

Brīnoties
dziesmu
veroties
nedzirdēju.

Nolija pāri kā
prieģis lietus
no mākoņu vāla,
no putna spārna,
no lidmašīnas
uz Dziesmu svētkiem,

Juris Kronbergs

AKMENS DZIESMA

1

Un es
triecu dūri galdā,
un tur tā paliek, pār-
sprāgušu delnu,
bez dzīvības līnija vijas likloču galdam pāri
kā šoseja bez loģiska sākuma vai beigām

Man pretī sēž vīrs ar apakšlūpu, kurš esmu es pats,
mans tēvs un vectēvs reizē
un mans dēls,
Mūsu kopējais garums kādi seši metri, bet smagums
mazliet pāri simtam —
cik tad pelni, cik tad trūdi sver ...

2

Gar mūsu radītiem mākoņiem tūlājas putna atbalss,
ko tā vēsti, ko tā grib,
ar lietus lāsēm pil uz dakstiņiem
pa notekcauruli lejā, pa rensteli prom,

un katrs piliens dzied putna balsī,
zem dakstiņiem slēpušies, mēs pūlamies at-
šifrēt
meldijas un ritmus, stāstus un definīcijas,
kas vēsture, ko vērts turēt prātā

Bet no kalna toties
pārredzama visa pasaule un viss, kas pasaulē nīkst
un cīnās, elpo un plaukst,
kāpšu kalnā lūkoties, kas ar mana tēva zemi,
cik nu tur ir,
tie daži centimetri ap urnu,
tie daži centimetri ap urnu ...

3

Un lietus dziedādams līst,
Un lietus ritmos skriedams
pa gabalu izskatos
kā dejojājs diskotēkā,
kas stroboskopa pulsā raustās

4

Dienas aizklīst pa pilsētas ielām kā savvaļas
suņi —

barību paķer, kur gadās,
laipnai kājai pieglaužas,
no devīgas rokas ēd,
smilkst, ja sit, un kauc, ja pamet veco
apgrauzto
kaulu —

Dienas izklīst pa četrām debesmalām, kur kurā
paliek, nav zināms,
kur paliek gadalaiki, nav zināms,
ko šonakt sapņošu,
kādā sapnī dzīvošu, nav zināms, par kādu sapni palikšu...

5

Kas pieskārās, vāri,
kas ar saviem sapņiem pieskārās
tik vārīgi,
uz īsu brīdi

Tik labi kļuva, bet
pazuda sajūta —
it kā nekas nebūtu noticis

It kā
nebūtu sapņi nemaz bijuši
par mums

It kā viss
būtu liela nepiepildāma bedre...

Imants Auziņš

DZIEDOSIE

Ko rija liesmas
un ko citas briesmas?
Kas bija nometnēs
un karā — kas?

No lielām bēdām
tapa mazas dziesmas,
no pārāk lielām —
drusku garākas ...

Un brīnās svešnieks,
Rīgai cauri iedams,
un brīnās pašu Jancis —
biznesmens:

kā jukuši
no lēkta līdz pat rietam
par ko gan mēs
pusgadsimtu te dziedam,
kur citas tautas
šausminās un sten?!

Vai šajā dullā zemē
nezin raizes?
Kas šajās drupās
allaž atnāk sēt?

Kā gan bez īstas brīves,
drošas maizes,
pussoli vien
no aprītkāras aizas —
te mūžiem pūlas
dziesmu izdiedzēt?

1990. g.

DZIESMAS MUŽS

Velti vaicāt, kā dzimst dziesma:
Dziesma saulei, vējam rada.
Kāda balss to mūžam vada.
Atmirdz tā kā svēta liesma,

Kas no sirdīm ārā laužas,
Velti celt tai augstu sprostū,
Gavilē tā vēl pār postu,
Pie tās dvēsele cieši glaužas ...

Sāpēs dzimst tā, lielās bēdās.
Dzied to kalpi, dzied to bāri,
Skan tā tautas mūžam pāri.
Prieku nes tā savās vēdās.

Pland un vējo tā kā liesma:
Kaut to tūkstoš cirvjiem cirstu,
Kaut no zilgmes zvaigznes kristu,
Saules mūžu dzīvos dziesma.

Skaidrīte Kaldupe

DZIESMA

Lūdz dziesmu lēnā Lielupe
Un atlūdz tautas dziesmu.

Skan Gauja, gaviļaina, skan,
Un atskan tautas dziesma.

Pin liepa zeltu vainagā
Un izpin tautas dziesmu.

Aug ozols zīļu lepnumā,
Un izaug tautas dziesma.

Caur mūžu lēnā Lielupe,
Caur mūžu liepa ligo.

Par laiku tālāk aiziesim
Ar gaismu bezgalīgu.

LATVISKUMS IR TAVA LATVIESA DZIESMA

(Grāmatas «Pats esi kungs, pats» fragments)

Jānim Elkonim bija diezgan nenoteikts, dažviet pat grūti salasāms rokkraksts. Tādi burti, kā n, i, u, m, k, viņam neeksistēja: tos aizstāja vairāk vai mazāk atbilstošs stabīņu skaits. Burtu z no burta s atšķīra tikai teikuma jēga.

Piezīmju lapiņas likās aprakstītas steigā isos patapas brīžos vai spējā iedažā.

Tas, kas bija uzrakstīts, nekādā ziņā nesaskanēja vārdu pa vārdam, paragrafu pa paragrafam ar to, ko Jānis Elkonis bija teicis, pielekdams kājās, stīvi vērdamies griestos, lai nepūstu kādam sejā savu elpu, sajaukušos ar pāris trīs alkohola glāzīšu, pāris trīs Saules Eliksira glāzīšu dvingu, uzrunādams jaunatnes pulciņa valdes un aktīvāko dalībnieku sapulci.

Es,

t. i., Jānis Elkonis jaunākais,

dzīves nemītīgi nests, mests un mētāts no vietas vietā, no piedzīvojuma piedzīvojumā, pārdzīvojuma pārdzīvojumā:

sen kā pazaudējis skatam, pat piemirsis jau, savas tēvu zemes rāmo apvāršni; kur tas laiks nu, kad gandrīz katru rītu modies, citādu pasaules trokšņu modināts, nekad nezinādams, kādi cilvēki, kādas sejas mani sagaida aiz nākamā ielas stūra, ko sastapšu nākamā ceļā likumā; pazaudējis savas jaunības sapņu pilis, iekams ieguvis zemi, uz kuras nostāties ar abām kājām,

esmu vairāk sapņotājs nekā reālās dzīves dzīvotājs,

esmu vispirms sapņotājs, tikai tad aktīvs rīkotājiem,

un vai tas tad vairs kāds brīnums, ka es alkstu kādas vadu zvaigznes, ka raugos debesis vairāk nekā uz asfalta, uz kura krīt mani soļi,

es, Jānis Elkonis jaunākais, pasaulē nonācis latvietis, varu un zinu teikt tikai to, ka mana tauta, no kuras tik ilgi jau šķirts, uz savas zemītes, savā tēvu tēvu novadā, nav gribējusi neko varāk kā tikai augt un veidoties, kā kāds koks aug, kā puķe aug un uzzied, kā kāda ģimene aug, izplešas, kā vecie ozoli krīt, kā no zilēm dīgst jauni dzietī,

bet tie, kas alkuši manu tēvu tēvu tīrumus, mežus un ūdeņus, manu tēvu tēvu rokas, viņu roku spēku, viņu augumu un acu, un prāta izmaņu, maņu vecvecomāšu jaunības ziedošo skaistumu, alkuši laupīt, paņemt, atņemt, nokaut, nāvēt, tie dzinuši manas tautas cilvēkus slēpties kā vilkus alās, un kā vilki alās, vajāti un slēpdamies, manas tautas ļaudis bieži dzīvojuši, aizstāvējušies un pat uzbrukuši vietā un nevietā, taisni un netaisni bailēs, samulsumā, neziņā, neapdomātībā, mācīti un mācījušies paklausīt, nedomāt, paklausīt, nedomāt — man kauns, bieži man kauns un sāp, bet kaunā un sāpēs es milu, es milu un es nenoliedzu tevi, tauta, nenoliedzu nevienu savu brāli, mana tauta, no kuras es cēlies.

tik ilgi, kamēr es dzīvošu, elpošu, spēšu domāt, lemt, izšķirties, rīkoties, es nebeigšu tirdīt sevi ar jautājumiem, domām, darbiem, laba vēlējumiem, lai tu dzīvotu, augtu garā liela kā citas tautas, augtu garā daļa un varena kā citas tautas, lai nobriestu tava kultūra; tava dzīves ziņa, tavas tūkstošiem gadu krātās domas, gudrība un atziņas lai valdītu pār vienas dienas saukļiem, lai valdītu un noteiktu tavu rīcību, sekmētu tavu briedumu,

tikai pasaulē starp cittautiešiem, starp citām tautām es pamazām mācos ieskatīt un pazīt, es ieraugu, kas es esmu, es ieraugu savu latviskumu, tikai draudos to pazaudēt, atskārstu, ka draud pazust tas, kas es esmu,

bet ne tikai man pasaulē, arī brāļiem tēvu zemē draud tagadnes tehnizētās pasaules briesmas — betons uz ielām un namu sienās ir viens un tas pats, slīdošās lentes, pie kurām darbojas cilvēks, visur ir vienas un tās pašas, cittautu strādnieki, šie divdesmitā gadsimta nomadi, kas ar savām grāmatām un ar saviem piederīgiem ieplūst Vācijā, Šveicē, Igaunijā, Lietuvā, Latvijā, visur ir vieni un tie paši: labākas peļņas, labākas dzīves un, varbūt, kultūras alcēji,

manai tautai vairāk par tehnizētās pasaules modernāko kaīti: atsvešināšanos draud cita: pārsvešināšanās,

un šīs pārsvešināšanas draudos latviešu kultūrā un Latvijai jāpaliek tik raksturīgai, atšķirīgai, īpatnējai, cik vien tas kādas tautas un cilvēku spēkos;

jo tā Latvija, kuru mūsu tēvi un mēs reiz atstājām, aiziedami pasaulē, tā Latvija nespēs asimilēt tos svešos ienācējus, tos divdesmitā gadsimta nomadus, kas tur nometušies mūsu vietā,

tos, kas ierodas Latvijā, pametuši savas dzimtās vietas paši labprātīgi vai piespiesti, ieradušies kā kādas pasaules ieka-

rošanas ideoloģijas misionāri, ieradušies dēku vai karjeras dēļ, visus tos spēs asimilēt tikai rītdienas Latvija,

tā rītdienas Latvija, tie latvieši un Latvijas pilsoņi, kas ar visu savu pasaulē izklīdušo tautas brāļu un Latvijai uzticīgo palīdzību cels, uzturēs un noturēs Latvijā divdesmitā gadsimta kultūru,

kultūru, kura vienmēr būs trīs reiz deviņus soļus priekšā tiem, kas būs nākuši to absorbēt, nomākt, apspiest, asimilēt, jo

mūsu tautas dzīvības spēks, mūsu Latvijas kultūra, kura trīs reiz deviņus soļus priekšā saviem apspiedējiem, mūsu tautas griba dzīvot ir vienīgie izšķirēji faktori:

nekāda cita vara nevar mūs nosargāt ilgākam laikam.

Mums, latviešiem, vienmēr jāapzinās, ka savā tēvuzemē esam ģeogrāfijas gūstekņi,

līgumi tikuši un tiks laužti, vēstures fakti tikuši un tiks sagrozīti, bet ģeogrāfija nemainīsies un turēs savus gūstekņus stingri, nelokāmi:

krievi ir austrumos un tur vienmēr arī būs,

dienvidos un dienvidrietumos būs un paliks poļi un vācieši, bet ko mēs?

Atkal un atkal mums jāpierāda un jāpierāda, ka arī mēs paliksim tur, kur esam, ka dzīvosim kā dzīvojuši.

Tannenbergas kauja apturēja vāciešu ekspansiju uz austrumiem vairākus gadu simtus?

Kas apturēs krievu ekspansiju uz rietumiem?

Es,

Jānis Elkonis jaunākais, nonācis pasaulē, izkļuvis ārpus savas zemes robežām, ārpus savas tautas, es šodien kā izmēģinājumā, kā eksperimentā piedzīvoju un pārdzīvoju uz priekšu visas cilvēces universālo likteni, visas cilvēces rītdienu, nākamību, nākamos laikus,

atrauts no savas tautas un ierauts starp citām, es, līdzīgi citiem bēgļiem, trimdiniekiem un emigrantiem pirms manis, šodien dzīvoju pasaulē pasaules rītdienu, kur vairs nebūs nekādu robežu,

jo arī man šodien nav nekādu robežu; modernā zinātne un tehnika pilnīgi revolucionārā veidā ar līdz šim neiedomātām ērtībām satiksmes un komunikācijas laukā piešķirusi jaunu izpratni nacionālām un ģeogrāfiskām robežām starp daudzām jo daudzām tautām,

es, būdams latvietis citu tautu vidū, pārdzīvoju atsevišķa cilvēka likteni modernajā civilizācijā, kurā arvien vairāk iz-

zudīs visa veida robežas, radot lielo jautājumu, kā tad pastāvēt ar savām raksturībām, īpatnībām,

un tad liekas, mūsu gadsimta lielākās problēmas nav zinātniskas, tehniskas vai politiskas, bet gan tīri morālas dabas problēmas: kā sadzīvot kopā uz zemes lodes vilkiem ar avīm, jo mūsu sadzīves idejas ir pagājušā gadsimta idejas, mūsu sociālo un politisko attiecību izpratne neatbilst tehnizētās pasaules veidotajai šodienai, vēl mazāk — rītdienai.

Es,

Jānis Elkonis, varu runāt, jo pazīstu bēgļa, emigranta, trimdinieka, ārpus savas tautas dzīvojoša cilvēka tragiskāko problēmu pasaulē, proti, vēlēšanos ar neko neatšķirties no citiem un tomēr dzīvot pilnīgi atšķirtu dzīvi, vienlaikus vēloties piederēt pie iezemiešu sabiedrības un vēloties, lai tā mani pieņemtu, neredzēdama šo atšķirības zīmogu un arī to, ka ir griba ar neko neatšķirties un to, ka tiek dzīvots atšķirīgi,

bet tas viss nav iespējams,

vismaz es,

Jānis Elkonis, domāju, ka šāds starpstāvoklis kā katrs starpstāvoklis nav iespējams, ka tas ir nenormāls ilgam laikam, ka tas agri vai vēlu noved slimnicā vai ārprātīgo namā, ka es nevaru kanādiešu vidū pastāvēt, būdams kaut kas bez dzimtenes, jo te ir atkal universāla un grūta problēma: būt atšķirīgam un citādākam, vai nu es esmu vai neesmu kanādietis, un ja es neesmu kanādietis un ja ir latviešu tauta, no kuras es esmu cēlies, tad es esmu latvietis,

un mēs esam dzīvojuši ārkārtīgi konfūzas dzīves tāpēc, ka neesam izpratuši šo starpstāvokli un tā iespējas;

mums izlicies, ka vienīgais loģiskais ceļš no mūsu starpstāvokļa bijusi iekļaušanās patvēruma zemju sabiedrībās, skaidri nešķirojot, ka bez asimilēšanās vēl citas loģikas iespējas ir

atgriešanās atpakaļ savā tautā, ko šodien noteikti noraidām, jo brīvi, nesaistītām rokām mēs savai tautai svešo kungu kalpībā varam palīdzēt simts reīzu vairāk — un tā ir cita loģiskā iespēja, un ja par to izšķiramies, skaidri apliecinot savu tautību, neslēpjot latviskumu, dzīvojot iezemiešu vidū,

man nav ko kaunēties un slēpt, ka esmu latvietis, ka man ir sava identitāte un ka es esmu citādāks kādas zemes mūsdienų plūralistiskā sabiedrībā, ka es varu, ka es gribu pastāvēt, būdams atšķirīgs tās loceklis, respektēdams vairākuma lēmumus, bet vairākumam savukārt respektējot mani, mazākumam piederīgo, ar visām manām raksturībām,

Ja es ziņkāres vai pārliecības, vai altruisma, vai misionārisma dēļ palieku latvietis, tad tā ir arī politiska izšķiršanās — un tā ir nevien interesanta, bet arī augstvērtīga parādība masu manipulācijas gadsimtā.

Es,

Jānis Elkonis, domāju,

latviskums ir tava latviešu valoda,

latviskums ir tava latviešu dziesma,

latviskums ir tava domu pasaule, tava pasaules uztvere, tavas uztveres ievirze: kā tu sagaidi jauno dienu, saules lēktu, pavasara plūdus, veldzes pilnu lietu listam, sniegu sniegam, pārkonu ducinam, kā tu skaties saules lēktā, saules rietā, kā tu ar skatu apmiļo bērzu, liepu, egli, dadzi, nātres,

latviskums ir tas, kā tu satiec ar savu kaimiņu, lamājies ar saviem pretiniekiem, izturies pret pārākiem, izturies pret padočiem, izturies pret nevarīgākiem, izturies pret savējiem,

latviskums ir tavs mitekklis, tava māja un simts, tūkstoš tavas ikdienas sākumu,

latviskums ir tas, kāds tu pamosties svētdienas rītā,

latviskums ir tavas tautas spīts un izturība svešu varu un kungu kalpībā;

latviskums ir tas, ko tu domā, apņemies, apsokies pie sava tēva un mātes svaigās kapu kopiņas,

latviskums ir tas, ko tu domā, vēlē un vēlies pie sava bērna šūpuļa,

latviskums ir dzīvs cilvēks ar savu īpatnēju dzīves veidu un dzīves ziņu.

Pēteris Zirnītis

DZIESMU SVĒTKI

Tas nav koris —
te mana tauta stāv,
savu Dižo Dziesmu dziedot,
vienīgo,
kas var naidu
un mīlestību
man iedot.
Man tevi visu vajag
sāpīgā priekā.
Visu
Un nekā lieka.
Jo esmu atmata klaja,
ko vajag
apsaimniekot.

Ausma Pormale

TU ESI DZIESMA

Dziesmā Tu pārtapsi šodien: es gaidu to, dārgais;
Šodien ir Tava diena. Aizdvesa skaņas vārgums,
Ezers no krastiem izlēca, jūra pār liedagu vēlās,
Baltibalts putnu pulks čalodams mākoņos debesi smēlās.

Neskaties acīs man, nesmaidi, raugies uz Mažoru augšup,
Es uz tā priecīgās muguras Tev pretim aulekšiem traukšu.
Soprānā pārvērties drizāk, dainas lai skūpstā Tev lūpas;
Svētki, mūzika, laime! — Kur mūsu sīciņās rūpes!

Beidzot Tu esi, dziesma... Dziesma ap mani šalko,
Dziesma pavēl man rosīties, iesvelj tā gara alkas.
Dziesmas apmetnī plandošā pīpeņu pļavā brienu,
Ne es vairs maziņa esmu, ne es vairs esmu viena.

Dziesma, es lūdzu tevi: neatstāj mūžam mani —
Tā kā jūliju neatstāj vasaras saulesšana!

Lija Brīdaka

SVĒTKOS

Sievu korim «Dzintars»

Un tērpos viņo kalmju zaļums ligans,
zied atkal ūdeņi, un jūlijs briedā kāpj,
un priežu sveķi sagšās aizmūžīgie
par varoņiem ar mātes sāpi sāp,
jo Uzvarā, tik sarkanā un lielā,
laiks nespēs asins lāses dzīst,
jo neizdzīvoto un mīļo siržu klons
ar dzīvām sirdīm kopā saudzēts.
... Un kad pār rudzu vārpām dziesma aizšalc,
kad, graudus briedēdama, zum,
ir tajā atmiņa, ir balsis gaišas,
ir zemes sakņu dziļais skanējums,
ka auglīgas iet vasaras caur vārtiem,
un piepin jaunu gadu kārtu klāt,
un katra tauta šūpuļdziesmas vārdiem
grib nemirstībā sevi iedziedāt.

Ojārs Vācietis

LIELĀ ESTRĀDE

Kā bite pa šūnām
es eju uz Lielo estrādi.

Tukša?
Bet no kurienes tad tas medus,
ka man saldi līp soļi?

No kurienes
tad tās skaņas?
Ka pazemē šalc
mūžameži.

No kurienes tad tā sajūta?
Daļiņas.
Ko milzīga jūra pacēlusi.

No kurienes tad tas miers?
Mājas.
Pavisam.

Kad esat tukši,
ejiet uz Lielo estrādi.
Ar mūžības medu
mūžīgi pilnajām šūnām.

Jānis Kurpnieks,
E. Melngaiļa Tautas mākslas centra direktors

ANGLIJAS LATVIEŠU FIRMA — 21. DZIESMU SVĒTKU PIRMĀ LABVELE

1993. gads neapšaubāmi latviešiem ne tikai Latvijā, bet arī visā pasaulē aizritēs zem Dziesmu svētku zīmes. 1990. gadā pirmo reizi latvieši no visas pasaules piedalījās svētkos ne tik vien kā tūristi, bet arī dziedāja, dejoja. Tas bija izcils notikums sevis apzināšanai, stiprināšanai ceļā uz brīvu Latviju. Šo — pirmo reizi pēc okupācijas — dziedāsim un dejosim brīvā Latvijā. Un trimdas kopas vairs nebūs viesi svētkos, bet gan dalībnieki. Apliecinājums tam ir arī tīri prozaisks — izdevumus par piedalīšanos segs katrs pats.

Pašreizējā saimnieciskajā situācijā arī Latvijas amatniekiem šis jautājums sagādās rūpes, un daudziem, iespējams, lai piedalītos svētkos, būs jātukšo savs maks. Arī paši svētki būs «šaurāki». Bet tas tikai tā no pirmā acu uzmetiena. Lai gan plānoti ir divi Dziesmu koncerti lielajā estrādē un trīs deju koncerti stadionā, kas, salīdzinot, ar pagājušiem svēt-

kiem, ir mazāk, tomēr notiks daudz dažādi citi pasākumi — simfoniskie koncerti Sporta pili, filharmonijā, nakts koncerti komerckoriem, garīgie koncerti baznīcās, koru finālskate, pūtēju orķestru koncerti un citi svētku pasākumi. (..)

Jau pagājušajos svētkos atbraucēju organizēšanā un uzņemšanā darbojās mūsu tautietis Zanis Lieģis no Anglijas. Arī šoreiz viņa darbība ir daudzsoļoša. Rīcības komitejai ir cieši kontakti ar viņa firmu «Amber Travel», kas nodarbosies ar Anglijas latviešu organizēšanu braucienam uz svētkiem. Sevišķs gandarījums ir tas, ka šī firma ir pirmais 21. Vispārējo latviešu Dziesmu svētku un 11. Deju svētku labvēlis (jeb kā Latvijā tagad saka — «sponsors»).

Jā, nu ir tas laiks, kad no runām jāpāriet pie darbiem, no morāla atbalsta, kas bija tik svarīgs pirms trim gadiem, pie praktiskas palīdzības. (..)

(«Brīvā Latvija»
1992. g. Nr. 41.)

Imants Ziedonis

* * *

Mūžu mūžos būs dziesma,
Un mūžumūžos alus smeķēs,
Bet pāri — no dziesmu svētkiem
Nāk meitene baltās zeķēs.

Sagšu un vainagu jūra.
Ak, zilacainā skuķel!
Viņa nāk no Dundagas dārziem,
Un rokās tai balta puķe.

Zīles un jāņuzāles.
Kur lai to puķi es lieku?
Zāļu un vainagu jūrā
Tik tikko līdz vārtiem tieku.

Un paskatos atpakaļ. Meitene,
Baltās zeķēs autā,
Kaut kur saplūst tālajā balsī —
Tur, manā tautā.

Dziesma tā svinīgi šalc,
Un tāds kā svētums visapkārt stīdz.
Un zieds ir tik balts,
Ka pavisam bail nest līdz.

Nolieku to vārtu staba galā
Un dzirdu balsi, kad projām eju:
«Dzied, bāliņi, tu pret mani,
Es pret tevi gavilēju.»

Saturs

Plūdons «Tev mūžam dzīvot, Latvija»	3
No Dziesmu svētku vēstures	4
J. Kalniņš «Kalna Kaibēni» (Fragments)	6
Rīga dimd	10
Bērziņš «Uz Latvijas vispārīgiem Dziesmu svētkiem»	11
A. Pumpurs «Latviešu uzvara»	11
A. Austriņš «Pie koklētāja kapa»	12
Jurjānu Andrejs «Slavējot un peļot»	12
Dziesmu karā	13
Gatavojoties 3. Vispārējiem dziesmu svētkiem	13
Rainis «Apdziedāšanas dziesmas III Vispārīgiem latviešu dziesmu svētkiem»	15
Klejojošie meldiņi	19
Z. Mauriņas atmiņas par Jāzepu Vitolu	20
Varaidotis «Neizdevies goda mielasts»	23
H. Rudzītis «Dziesma — tautas vienotāja»	24
J. Akuraters «Dziesmuvara»	25
Dziesmu gars un dziesmu spars	26
Auseklis «Beverinas dziedonis»	27
Reklāma	28
R. Vizbulis «Pie Dzintara jūras»	28
J. Ezeriņš «Dziesmu maliena»	29
A. Klotiņš «Alfrēds Kalniņš» (Fragments)	30
J. Jaunsudrabiņš «Veltījums Alfrēdam Kalniņam»	33
A. Vilnieks par studentu kori «Dziesmuvara»	33
Tautasdziesma	34
Jauni puīši — jaunas meitas	34
V. Dambergs «Mūsu tautas dziedātāji	36
Vārds dirigentiem	36
K. Skalbe «Mazās piezīmes»	39
M. Grimma «Dziesmu brīnums»	43

J. Sudrabkalns «Šestie Vispārējie dziesmu svētki»	43
Darbs un dziesma	44
J. Sudrabkalns «Dīvos pirmajos Dziesmu svētku koncertos»	46
A. Vējāns «Dziesmas atnākšana»	48
Izaugsme	49
A. Zemdega «Dziesma»	50
R. Gāle «Minsteres dziesmudieņu piezīmes»	50
R. Mūks «Pēc Dziesmu svētkiem vai Nepilnīga diēta»	52
A. Ivaska «Mēmais laiks»	53
V. Toma «Dodu mutes zemei»	55
A. Irbe «Trešā brāļa dziesma citiem trešiem brāļiem»	55
A. Vējāns «Skani, jaunības dziesma!»	57
J. Peters «Dziesmu svētki — 100»	58
P. Jurciņš «Latgalei Dziesmu svētku simtgadē»	60
I. Ziedonis «Pēc tam»	61
I. Lindbergs «Dziesma»	70
V. Kaminskis «Zēnu koru II salidojumā»	71
R. Gāle «Lidmašīnā uz Jaunatnes dziesmu svētkiem»	72
J. Kronbergs «Akmensdziesma»	73
I. Auziņš «Dziedošie»	75
V. Kurzemiece «Dziesmas mūžs»	76
S. Kaldupe «Dziesma»	76
A. Ruņģis «Latviskums ir tava latvieša dziesma»	77
P. Zirņītis «Dziesmu svētki»	82
A. Pormale «Tu esi dziesma»	82
L. Brīdaka «Svētkos»	83
O. Vācietis «Lielā estrādē»	83
J. Kurpnieks «Anglijas latviešu firma — 21. Dziesmu svētku pirmā labvēle»	84
I. Ziedonis «Mūžu mūžos būs dziesma»	86

LATVIJAS NACIONĀLAJĀ BIBLIOTĒKĀ

0304082136

80-
i 81

Kontroleksemplars

N $\frac{M-2}{11712}$